

2011

ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ГРАЃАНИТЕ

ОПШТА ОДГОВОРНОСТ

Одговорност за општествените прашања

ЈАВЕН ДУХ

Почитување на законските обврски од страна на граѓаните

СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Поминување време со роднини, пријатели, колеги, во рекреација...

ЗАЕДНИЦА

Доброволна активност во заедницата

ПОЛИТИЧКА АКТИВНОСТ

Учество на граѓаните во политички непартиски активности

ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО

Учество и активност на граѓаните во организациите на граѓанското општество

ДАРУВАЊЕ

Добротворство преку работа, средства, знаење и/ли добра

ЖИВОТНА СРЕДИНА

Одговорност кон животната средина и природата

Издавач

Македонски центар за меѓународна соработка

За издавачите

Сашо Клековски, прв извршен директор

Александар Кржаловски, извршен директор

Автори

Сашо Клековски Одговорност за општествените прашања;

Гонце Јаковлеска Јавен дух; Ниво на социјализација; Учество во политички непартиски активности; Добротворни прилози.

Даниела Стојанова Доброволна активност во заедницата; Учество и активност на граѓаните во организациите на граѓанското општество; Одговорност за животната средина.

Лектура

Даниел Медароски

Подготовка

Даниела Стојанова, МЦМС

ISBN 978-608-4617-16-7

Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка.

Македонски центар за меѓународна соработка

Сите права се задржани, репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачот, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин и без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот.

ПРЕДГОВОР

Македонскиот центар за меѓународна соработка по четврти пат ја истражуваше општествената одговорност на граѓаните.

Чувството за **одговорност на граѓаните за влијание, учество и решавање на општествените проблеми** е битна компонента за развој на граѓанското општество, но и општеството во целина. Граѓанското општество без граѓани кои ќе учествуваат во него не може да ја исполни својата мисија. Тоа е вкоренето и динамично граѓанско општество, кое влијание на јавните политики е долгорочна цел на МЦМС. Ваквото граѓанско општество се заснова на **активни граѓани** или **општествено одговорни граѓани**, како чинители во општеството. Од овие причини, МЦМС го истражува граѓанското општество, а особено довербата и општествената одговорност на граѓаните.

МЦМС за прв пат ја истражуваше општествената одговорност во 2006 г., заедно со довербата, додека во 2007 г., 2009 г. и 2010 г. беа направени посебни истражувања. Извештајот е подобрен врз основа на претходните искуства и глобалните истражувања. Се употребуваат индекси за ставовите и навиките на граѓаните по одредени прашања со што се олеснуваат анализите на трендовите. Со вклучувањето нови прашања, периодичното повторување на истражувањето, но и неговото објавување по делови, е подобрена употребливоста на извештајот.

МЦМС се надева дека извештајот „**Општествената одговорност на граѓаните**“ ќе биде употребен од организациите на граѓанското општество како основа за подобрување на нивните стратегии за поголемо вклучување и поддршка од страна на граѓаните. Извештајот нуди корисни информации и за државните институции, кои може да придонесат во процесот на креирање на политиките. Исто така, МЦМС верува дека анализите ќе бидат корисни и за приватниот сектор, но и за студентите и за истражувачите на општествените појави.

МЦМС

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	2
ИНДЕКСИ.....	4
ВОВЕД.....	5
I ОДГОВОРНОСТ ЗА ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРАШАЊА	9
Точка на контрола и одговорност	9
Начини на решавање на општествените потреби.....	11
Главни димензии на одговорност на граѓаните	11
Заклучоци	12
II ЈАВЕН ДУХ	14
Заклучоци	17
III НИВО НА СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА	18
Заклучоци	20
IV ДОБРОВОЛНА АКТИВНОСТ ВО ЗАЕДНИЦАТА	21
Заклучоци	22
V УЧЕСТВО ВО НЕПАРТИСКИ ПОЛИТИЧКИ АКТИВНОСТИ.....	23
Заклучоци	24
VI УЧЕСТВО И АКТИВНОСТ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО.....	25
Членување на граѓаните во организациите на граѓанското општество	25
Начин на вклученост	27
Мотивација за вклученост	28
Заклучоци	28
VII ДОБРОТВОРНИ ПРИЛОЗИ	29
Учество на граѓаните во добротворните прилози.....	29
Мотивација	29
Цели на добротворните прилози	32
Заклучоци	33
VIII ОДГОВОРНОСТ КОН ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	35
Заклучоци	38
Прилог. Прашалник	39
Прилог. Структура на примерокот.....	44

ИНДЕКСИ

Одговорност за решавање на општествените прашања	2010		2009
Државата	50,5	↔	51,9
Деловниот сектор	3,0	↔	1,6
Граѓаните	6,9	↔	6,9
Државата, деловниот (приватниот) сектор и граѓаните	33,4	↔	33,8
Општествена одговорност на граѓаните			
Почитување на законите/ законските обврски	88,8	↓	92,1
Учество во политички непартиски активности	55,2	↓↓	62,8
Учество во волонтерски активности на заедницата	58,6	↔	57,1
Учество во активностите на организациите на граѓанското општество	58,0	↔	59,6
Добростворно давање	64,5	↑↑	59,1
Зачувување на животната средина	92,4	-	-
Индекс на општествената одговорност на граѓаните	69,6	↑	66,1
Јавен дух			
Неоправданост на мамење за данок, ако се има шанса за тоа	87,0	↓↓	92,2
Неоправданост на барање повластици од Владата за кои се нема право	93,7	↑↑	85,4
Неоправданост на примање или давање мито за работа што е обврска	93,0	↔	92,8
Неоправданост на плаќање во готово за сервиси за да се избегнат даноците	62,6	-	-
Неоправданост на неплаќање на комуналните услуги	92,4	↔	91,2
Неоправданост на избегнување да се плати јавен превоз	93,5	↔	92,3
Неоправданост на почитување одредби од неколку закони	94,0	-	-
Индекс на јавен дух	88,0	↓↓↓	90,8
Учество на граѓаните во политички непартиски активности последните 5 г.			
Петиција	25,7	↓↓	31,7
Протест (демонстрација, митинг)	36,6	↓	40,4
Бојкот	13,5	↓	16,7
Блокирање патишта и објекти	5,9	-	-
Граѓански дневник	6,4	↓↓	12,3
Индекс на учество на граѓаните во политички непартиски активности	17,6	↓	25,3
Доброволна активност во заедницата			
Индекс на учество во доброволна активност во заедницата	24,8	↔	27,4
Учество во организација на граѓанското општество			
Индекс на учество во организациите на граѓанското општество	48,4	-	-
Индекс на учество во граѓански организации	24,7	↔	23,9
Добростворно давање			
Индекс на добростворно давање	65,1	↓↓	70,9

Легенда

↔	без или со незначителни промени	Без или со незначителни промени = 0 – 3 процентни поени Мали = 3,01 – 5 процентни поени Умерени = 5,01 – 10 процентни поени Големи = над 10 процентни поени
↑	мало зголемување	
↓	мало опаѓање	
↑↑	умерено зголемување	
↓↓	умерено опаѓање	
↑↑↑	големо зголемување	
↓↓↓	големо опаѓање	

ВОВЕД

Во овој извештај се анализирани наодите од анкетата „Општествената одговорност на граѓаните“ која беше спроведена на национален репрезентативен примерок на граѓаните на Република Македонија. Цел на истражувањето беше да се испита граѓанската одговорност за општествените прашања во Македонија.

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) му ја довери анкетата на јавното мислење, врз којашто се базира овој извештај, на Институтот за социолошки и правно-политички истражувања (ИСППИ), чија одговорност беше и методолошката исправност на анкетата. Ова истражување се спроведува по четврти пат. Првото истражување е спроведено во април 2006 г. и објавено во публикацијата „Довербата, одговорноста за општествените прашања и добротворството во Македонија“. Второто и третото истражување беа направени во декември 2007 г. и март 2009 г., објавени во публикациите „Општествената одговорност на граѓаните“.

ТЕРМИНИ И ДЕФИНИЦИИ

Општествената одговорност може да биде законска, етичка, морална или заснована на вера или убедување (идеолошко). Истата може да се однесува на владата (добро владеење), на претпријатијата (социјална или општествена одговорност на претпријатијата) или на граѓанинот (граѓанска одговорност). Ова истражување се однесува на општествената одговорност на граѓаните во поширока смисла. Таа се состои од два елемента, и тоа јавниот дух и граѓанската одговорност или граѓанското учество (Цивикус, 2004, 2011).

Јавниот дух е показател на поддршката на граѓаните на владеење на правото (примена на законите). Јавниот дух се мери преку поддршката на плаќање данок, јавен превоз, комунални услуги, непримање и недавање мито и небарање повластици од Владата, за кои не постои право. Во овој извештај е опфатено и почитување на уште неколку конкретни законски одредби од Законот за безбедност во сообраќајот, Законот за јавна чистота и Законот за заштита од пушење. Покрај што е мерена личната одговорност, граѓаните беа запрашани и дали нивните сограѓани го поддржуваат спроведувањето на законите.

Општествената одговорност на граѓаните во потесна смисла е **граѓанската одговорност или граѓанското учество/ангажман**. Таа не е законска обврска, туку етичка, морална или обврска заснована на убедување. Таа се мери преку учеството на граѓаните во: активности од социјална и рекреативна природа, непартиски политички активности, волонтерски активности во заедницата, во организациите на граѓанското општество, како и преку согласноста и оправдувањето на мерки и активности за зачувување на животната средина и добротворни прилози.

Социјализацијата е тесно поврзана со општествената одговорност, бидејќи преку неа граѓаните стекнуваат значаен дел од своите вештини, знаења, мотиви и ставови потребни за извршување на сегашните и идните улоги во општеството. Овие активности кои најчесто се од социјална или рекреативна природа, исто како и останатите активности придонесуваат во градењето на социјалниот капитал.

Непартиските политички активности се однесуваат на активности како пишување писма до весници, потпишување петиции или учество на протести и блокирање патишта и објекти, кои не се организирани од политички партии.

Доброволната т.е. волонтерската активност се однесува на доброволно давање лични услуги, знаења и вештини и или вршење други активности во корист на други лица, органи, организации и други институции, без надоместок (Закон за волонтерството на Република Македонија). Под заедница се подразбира група луѓе кои живеат во определена локална област, на пример општина, месна заедница, куќен совет и сл.

Учество (вклученост) во организација на граѓанско општество подразбира членување (активно, неактивно, како и плаќање членарина) и доброволна работа (без надоместок). МЦМС има пошироко сфаќање на граѓанското општество, а засновано на

дефиницијата од Цивикус - Индексот на граѓанското општество во Македонија (МЦМС, 2011): Граѓанското општество е дел од општествениот простор надвор од семејството, државата и пазарот, кој е создаден од страна на индивидуални и колективни акции, организации и институции заради постигнување заеднички интереси. Според оваа дефиниција во граѓанското општество се опфатени здруженијата и фондациите, стопанските комори, организациите на работодавачите, синдикатите, политичките партии и верските заедници.

Во Македонија, сè уште нема разграничување и на термините филантропија и добротворство, или пак во употребата на различни термини во македонскиот јазик, како што се добротворство, добротворство и добродетелство. Во овој извештај фокусот е на *добротворните прилози* како доброволен акт на донирање пари или добра.

Одговорноста кон животната средина подразбира чувство за одговорност на самите граѓани да ја зачуваат животната средина, како и давање согласност и оправдување за одредени мерки и активности за заштита на различни сегменти на животната средина.

ИНДЕКСИ

За подобрување на употребната вредност на извештајот и можноста за анализа и споредба, воспоставени се индекси (показатели), кои покажуваат став на граѓаните кон одредено прашање. Во одредени случаи индексите се едноставни и се поврзани со еден став, додека други индекси се комплексни и се средни вредности од сума на одговори на повеќе прашања.

Индексите за одговорноста за решавањето на општествените проблеми ги опфаќаат одговорите на граѓаните за тоа кој е одговорен за решавање на проблемите.

Индексот на општествена одговорност на граѓаните ги опфаќа одговорите на граѓаните дека имаат одговорност да ги почитуваат законите, да учествуваат во непартиски политички активности, во доброволните активности на заедницата, во организациите на граѓанското општество, да даваат добротворни прилози и да ја зачувуваат животната средина

Индексот на јавниот дух ги опфаќа ставовите на граѓаните дека не е оправдано да се бараат повластици од владата за кои се нема право, да се избегнува да се платат комуналните услуги и јавниот превоз, да се прими или даде мито, како и да се мами за данок ако се има шанса за тоа.

Индексот на учество на граѓаните во политички непартиски активности го опфаќа нивното учество во протести и демонстрации и блокирање патишта и објекти, потоа потпишување петиција, придружување кон бојкот или користење на граѓанскиот дневник.

Индексот на доброволната активност во заедницата го одразува учеството на граѓаните во активностите за доброто на заедницата во смисла на состаноци, акции и сл.

Индексот на учество во организација на граѓанското општество означува колку вкупно граѓани се (активни или неактивни) членови во барем еден облик на здружување на граѓаните (граѓански организации, верски заедници, синдикати и политички партии. Индексот на учество во граѓанските организации покажува колку граѓани се активни или неактивни членови во граѓанските организации (здруженија).

Индексот на добротворно давање укажува дали и колку граѓаните даруваат во добротворни цели (во пари, во добра или добротворна работа).

Индекси на општествената одговорност

Индекси на	Опис
Општествена одговорност	= Σ имаат одговорност
Јавен дух	= Σ никогаш не е оправдано
Учество во непартиски политички активности	= Σ учествувал последните пет години/
Доброволна активност во заедницата	= учествува во доброволни активности
Учество во организација на граѓанското општество	= Σ активен и неактивен член
Добротворно давање	= Σ дарувал во последните 12 месеци

МЕТОДОЛОГИЈА И ПРИСТАП

Истражувањето е спроведено со усна анкета во домаќинствата во декември 2010 г. на репрезентативен примерок од 1.050 испитаници.

Прашалник

Прашалниците за анкетата се оние употребени во претходните три истражувања, изменети врз основа на искуствата од нив и со вклучување на прашањата од истражувачката методологија на Цивикус - Индексот на граѓанското општество на Македонија и други глобални истражувања. Прашањата се подготвени од авторите.

За исполнување на целите на истражувањето, со прашалникот беа опфатени следните варијабли:

- Одговорност за општествените прашања;
- Јавен дух (почитување на законската обврска на граѓаните);
- Ниво на социјализација;
- Учество на граѓаните во политички непартиски активности на граѓаните;
- Доброволна активност на граѓаните во заедницата;
- Учество и активност на граѓаните во организациите на граѓанското општество;
- Добротворно давање на граѓаните;
- Одговорност кон животната средина;
- Социо-демографски карактеристики.

Примерок

Анкетата беше спроведена во декември 2010 г. на репрезентативен примерок од 1.050 испитаници. Популациската рамка на примерокот беше население постаро од 18 години, а критериуми за репрезентативност беа: пол, етничка припадност, возраст, место на живеење и региони. Исто така се внимаваше на изборот на испитаници и по други критериуми, како што се образованието, религиската припадност и сл.

Од 1.050 испитаници, 49,7 % беа жени, а 50,3 % мажи, во однос на етничката застапеност 63,2 % од испитаниците беа Македонци, а 24,7 % Албанци, додека другите етнички групи беа застапени со 12,1 %. Во однос на местото на живеење, руралната популација беше застапена со 39,1 %, додека градската со 60,9 % (градот Скопје со 21,1%). Целосен преглед на примерокот е даден во прилогот.

Обработка и прикажување на резултатите

Собраните податоци се обработени со честота и пропорција на одговорите. Податоците се со веројатност на точност од 95 % и со грешка +/- 5 %. Резултатите се прикажани во графикони на ниво на целиот примерок. Покрај графиконите, податоците се прикажани и во бројки. Исто така се прикажани покрај бројките и трендовите во однос на претходното истражување спроведено во март 2009 г., за оние податоци кои се споредливи со нив. Легендата на симболите за трендовите е во извршното резиме. Исто така за подобрување на анализата на податоците се употребени одредени индекси. Легендата на симболите е следна:

↔	без или незначителни промени	Без или незначителни промени = 0 – 3 процентни поени Мали промени = 3,01 – 5 процентни поени Умерени промени = 5,01 – 10 процентни поени Големи промени = над 10 процентни поени
↑	мало зголемување	
↓	мало опаѓање	
↑↑	умерено зголемување	
↓↓	умерено опаѓање	
↑↑↑	големо зголемување	
↓↓↓	големо опаѓање	

Во извештајот незначително малцинство се употребува за одговори помалку од 10 % од примерокот, мало малцинство за 11 % до 30 %, малцинство за 30 % до 50 %, мнозинство за 51 % до 70 %, и големо мнозинство за повеќе од 70 %.

Социо-демографските анализи за помалобројните етнички заедници и политичките партии со помалку симпатизери поради нивното мало учество во националниот примерок не се коментирани во овој извештај.

Во извештајот во одредени табели и графикони не се прикажани резултатите за „не знам“ и „без одговор“, поради што збирот на сите одговори не е 100 %. Тоа е направено за потребите за поедноставно прикажување на резултатите.

Работна група

Работната група ја сочинуваат: Сашо Клековски, Гонце Јаковлеска, Емина Нурединоска и Даниела Стојанова.

I ОДГОВОРНОСТ ЗА ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПРАШАЊА

Воведот во истражувањето на општествената одговорност на граѓаните е истражување на ставовите за точката на контрола и за распределба на одговорноста меѓу државата, деловниот и граѓанскиот сектор, за тоа што е одговорност на граѓаните, како може да се решат општествените потреби и кои се ставовите за подрачјата на одговорност на граѓаните.

ТОЧКА НА КОНТРОЛА И ОДГОВОРНОСТ

Истражувани се ставовите за точката на контрола (локус на контрола) и за распределбата на одговорноста за решавање на општествените потреби меѓу трите сектора: државата, деловниот и граѓанскиот сектор, како и ставовите за зголемување на одговорноста на граѓаните и на приватниот сектор.

Точката на контрола реферира до кој степен индивидуите веруваат дека имаат контрола врз настаните кои влијаат на нивните животи. Точката или местото на контрола може да биде внатрешна или надворешна (кога други фактори и чинители го одредуваат животот). Аритметичка средина е 3,4 (скала 1-10).

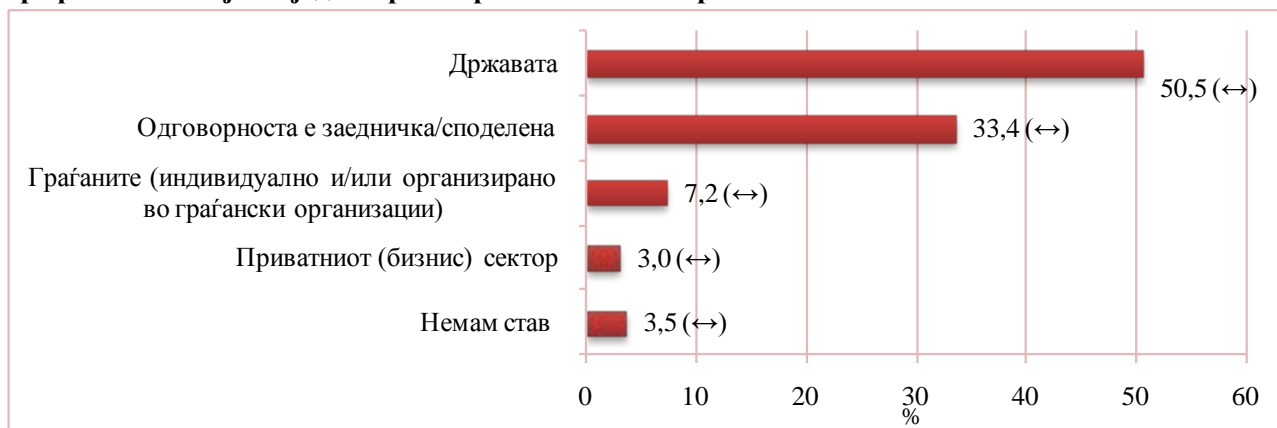
Табела I 1. Точка (локус) на контрола

(1) Имам контрола над својот живот	81,1 %	18,9 %	Немам контрола над својот живот (10)
------------------------------------	--------	--------	--------------------------------------

Помало чувство на контрола врз својот живот имаат граѓаните од пониска класа (28,8 %) и со пониско образование (основно 26,3 %, незавршено основно 40,9 %), како и симпатизерите на СДСМ (31,3 %).

Највисоки очекувања има од државата (50,5 %), веднаш потоа се очекувањата за заедничка одговорност на трите сектори (33,4 %), пониски од самите граѓани (7,2 %) или од претпријатијата (3,0 %). Ставовите се непроменети во однос на претходните истражувања од 2007 и 2009 г

Графикон I 1. Кој е најодговорен за решавање на потребите во општеството?

Социо-демографските групи имаат слични ставови, како и во 2009 и 2007 г. Повисоки очекувања од државата постојат меѓу етничките Албанци (56,8 % во 2010 г.; 61,1% во 2009 г.), граѓаните со незавршено основно образование (63,6 % во 2010 г.; 65,5 % во 2009 г.), земјоделците (63 %) и граѓаните од пониска класа (62,5 %).

Ставовите на симпатизерите на политичките партии ги следат ставовите на етничките заедници. Симпатизерите на СДСМ имаат повисоки очекувања од државата (55,6 %), а симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ се почесто за споделена одговорност (39,6 %).

Во прилог на перцепцијата на државата како најодговорни за решавање на потребите во општеството се и ставовите за зголемување на одговорноста на граѓаните и на приватниот сектор, анализирани подолу.

Дека луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе, сметаат 55,9 % од граѓаните. Аритметичката средина е 5,4 (скала од 1 до 10).

Табела I 2. Поголема одговорност за самиот себе

Луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе	55,9 %	44,1 %	Државата треба да преземе поголема одговорност за да го има секој она што му е потребно.
---	--------	--------	--

59,9 % од граѓаните сметаат дека треба да се зголеми приватната сопственост врз претпријатијата, а аритметичката средина е 5,2 (скала од 1 до 10). Половина од граѓаните (53,5%) сметаат дека државата треба да им даде повеќе слобода на претпријатијата. Аритметичката средина за овој став е 5,6 (скала од 1 до 10).

Табела I 3. Поголема приватизација и слобода на претпријатијата

Треба да се зголеми приватната сопственост на претпријатијата.	59,9 %	40,1 %	Треба да се зголеми државната сопственост на претпријатијата.
Државата треба да им даде повеќе слобода на претпријатијата.	53,5 %	46,5 %	Државата треба поефективно да ги контролира претпријатијата.

Во однос на ставовите за зголемена одговорност на граѓаните и претпријатијата, постојат разлики на основа на социјален статус и образование, и донекаде етничка припадност.

Ставот дека луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе расте со степенот на образование од 22,7 % во незавршено основно, до 59,6 % во вишо/високо образование, како и со социјалниот статус од 45,2 % во пониската класа, до 58,3 % во повисоката класа. Граѓаните со основно образование повеќе се за државна сопственост (48,1 %) и поефективна контрола (55,1 %), слично како и пониската класа (54,8 %, односно 56,7 %). Граѓаните со средно и високо образование повеќе се за зголемување на приватната сопственост (57,5 %; 69,7 %) и за повеќе слобода (56,4 %; 53,3 %), слично како и пониската средна класа (63,1 %; 58,6 %).

Мнозинство од 53,7 % од етничките Албанци очекуваат државата да преземе поголема одговорност, наспроти 38,1 % од етничките Македонци кои имаат такви очекувања.

Табела I 4. Ставови за одговорноста според симпатизери на политички партии

	ВМРО-ДПМНЕ	СДСМ
Имаат контрола над својот живот	83,9%	68,8%
Луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе	64,3%	57,6%
Треба да се зголеми приватната сопственост на претпријатијата	59,1%	53,5%
Државата треба да им даде повеќе слобода на претпријатијата	50,4%	57,6%

НАЧИНИ НА РЕШАВАЊЕ НА ОПШТЕСТВЕНИТЕ ПОТРЕБИ

Граѓаните се прашани за ставовите како може да се решаваат општествените потреби.

Графикон I 2. Општествените потреби може да се решат со:

Нов развој, вработување и оспособување на граѓаните е начин на решавање на општествените потреби за мнозинството граѓани (72,0 %). Барање одговорност од државата и влијание на јавните политики е решение за 12,9 % граѓани, а социјално-хуманитарната помош е решение за 11,0 % граѓани. Новиот развој е во умерено зголемување споредено со 2009 г.

Ставовите се релативно хомогени и разлики се јавуваат покрај во образовното ниво (каде постоеле разлики и во 2009/2007 г.), во класата и работниот статус, и во возраста и етничката припадност. Во социјално-хуманитарната помош повеќе веруваат оние со незавршено основно образование (45,5 % во 2010 г.; 44,8 % во 2009 г.), отколку оние со високо образование (5,6 % во 2010 г.; 12,3 % во 2009 г.). Граѓаните со високо образование, како и повисоките класи, повеќе веруваат во нов развој. За нов развој како начин на решавање на општествените потреби повеќе се изјасниле младите од 18 до 29 г. (77,7 %), етничките Македонци (75,8 %), додека за социјално-хуманитарната помош повеќе се изјасниле возрасните над 65 г. (20,4 %), пензионерите (17,2 %) и домаќинките (24,6 %). За барање одговорност од државата најчесто се изјасниле земјоделците (25,9 %) и етничките Албанци (18,1 %).

ГЛАВНИ ДИМЕНЗИИ НА ОДГОВОРНОСТ НА ГРАЃАНИТЕ

Графикон I 3. Граѓаните имаат одговорност:

МЦМС го дефинира граѓанскиот ангажман, односно општествената одговорност на граѓаните во шест подрачја: почитување на владеење на правото (јавен дух), политички непартиски активности, волонтерство во заедницата, учество во граѓанското општество, добротворство и зачувување на животната средина.

Највисока перцепција за одговорност граѓаните имаат во зачувување на животната средина (92,4 %), а најниска за учество во политички непартиски активности (55,2 %). Во однос на 2009

г., големо зголемување има перцепцијата за одговорност во зачувување на животна средина, умерено добротворството, стабилни се волонтерството во заедницата и учеството во организациите на граѓанското општество, а мало т.е. умерено намалување се јавува кај јавниот дух и политичките непартиски активности.

Во врска со социодемографските групи ставовите се слични, со неколку исклучоци. Одговорност да се почитуваат законите перципираат 91,4 % од етничките Македонци и 81,1 % од етничките Албанци. Одговорност за учество во политички непартиски активности перципираат повеќе земјоделците (70,4 %) и студентите (60,4 %). Граѓаните од повисоката класа перципираат помала одговорност за учество во политички непартиски активности (41,7 %), за волонтерство во заедницата (50 %), за учество во граѓанското општество (45,5%) и за добротворство (45,8 %). Граѓаните од пониската класа перципираат помала одговорност за почитување на законите (74 %).

Доколку се споредат ставовите за (димензиите на) одговорноста и релевантните показатели се јавува значајна разлика меѓу ставот за одговорност и конкретната акција на граѓаните. На пример 58,6 % од граѓаните сметаат дека граѓаните имаат одговорност за доброволна активност во заедниците, но 24,8 % учествувале во конкретни активности.

Табела I 5. Јаз меѓу ставовите и показателите за граѓанската одговорност и учеството

	Одговорност за	Показател
Јавен дух	88,8 %	88,0 %
Учество во непартиски политички активности	55,2 %	17,6 %
Учество во организациите на граѓанското општество	58,0 %	48,4 %
Доброволна активност во заедницата	58,6 %	24,8 %
Добротворно давање	64,5 %	65,1 %

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Државата сè уште е најодговорна за решавањето на општествените потреби

Мнозинството граѓани (50,5 %) сметаат дека државата е најодговорна за решавањето на општествените потреби. Нема промени во очекувањата од државата (51,9 % во 2009 г.).

Повисоки очекувања од државата постојат меѓу етничките Албанци (56,8 % во 2011 г., 61,1 % во 2009 г.), земјоделците (63 %) и граѓаните од пониска класа (62,5 %).

Високите очекувања кон државата, со пониски очекувања од самите граѓани и скоро отсуство на очекувања од приватниот сектор, говори за етатистичката култура, како остаток на државниот социјализам, односно мала јавна поддршка на устројување на Македонија како либерално-демократски уставен систем. Ова е без промена во однос на истражувањата во 2009, 2007 и 2004 година.

2. Нов развој – решение на општествените проблеми

За тоа дека нов развој, вработување и оспособување на граѓаните се решение за проблемите, постои висока согласност (72 %). Овој став е умерено зголемен од 2009 г. Ваквите ставови на јавноста се стабилни и може да бидат поддржувачки за поголемо внимание на новиот развој наспроти социјалната помош.

Во социјално-хуманитарната помош повеќе гледаат решение граѓаните со најниско ниво на образование (45,5 %) како и највозрасните граѓани (20,4 %). Земјоделците (25,9 %) и етничките Албанци (18,1 %) пак повеќе од националното ниво (12,9 %) очекуваат одговорност на државата.

3. Поголема одговорност за самиот себе, поголема приватизација и слобода на претпријатијата

Дека луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе сметаат 55,9 % од граѓаните, 59,9 % од граѓаните сметаат дека треба да се зголеми приватната сопственост врз претпријатијата, а 53,5 % сметаат дека државата треба да им даде повеќе слобода на претпријатијата.

Во однос на ставовите за зголемена одговорност на граѓаните и претпријатијата, постојат разлики на основа на социјалниот статус и образованието, и донекаде на етничката припадност.

Ставот дека луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе расте со степенот на образование од 22,7 % во незавршено основно, до 59,6 % во вишо/високо образование, како и со социјалниот статус од 45,2 % во пониската класа, до 58,3 % во повисоката класа. Мнозинство од 53,7 % од етничките Албанци очекуваат државата да преземе поголема одговорност, наспроти 38,1 % од етничките Македонци кои имаат такви очекувања.

4. Етничките Албанци – помеѓу високите очекувања и ниската доверба во државата

Етничките Албанци сметаат дека најодговорна за решавање на потребите во општеството е државата (56,8 %, наспроти 50,5 % од општиот примерок), дека државата треба да преземе поголема одговорност за да го има секој она што му е потребно (53,7 %, наспроти 40,1 % на национално ниво) и дека општествените проблеми може да се решат со барање одговорност од државата и влијание на јавните политики (18,1 %, наспроти 12,9 % од општиот примерок). Овие повисоки очекувања треба да бидат понатаму истражувани и посебно нивната можна врска со намалувањето на довербата во државата, политичките партии и локалната самоуправа (Клековски С. и др., 2010).

5. Ниски ставови за општествената одговорност на граѓаните и пониски показатели

Ставовите на граѓаните покажуваат релативно ниска општествена одговорност, со исклучок за јавниот дух, каде таа е повисока. Околу 30 % од граѓаните не сметаат дека имаат општествени одговорности. Доколку главните димензии се анализираат преку конкретни показатели, се јавуваат големи разлики. Доколку секој втор граѓанин смета дека постои одговорност за доброволна работа во заедницата, од тие граѓани секој втор (или вкупно секој четврти) одговара дека се вклучил во такви активности. Просечно секој втор граѓанин е вклучен во одредена димензија на општествена одговорност, каде секој прв граѓанин е општествено пасивен.

II ЈАВЕН ДУХ

Поддршката на владеењето на правото или на јавниот дух е истражувана преку 17 прашања.

Големо мнозинство граѓани и натаму сметаат дека не треба да бараат бенефиции од Владата на кои немаат право (93,7 %), го поддржуваат плаќањето данок (87 %), а се против давањето мито (93 %), одбегнувањето плаќање јавен превоз (93,5 %) и комунални услуги (93 %). Има умерен пораст кај оние кои сметаат дека не треба да бараат бенефиции од Владата на кои немаат право за 8,3 процентни поени и умерено опаѓање на поддршката за плаќање данок од 5,2 процентни поени.

Големо мнозинство од граѓаните сметаат дека не е оправдано да се пуши на законски забранети места (88,3 %), да се вози под дејство на алкохол (96,6 %) и да се фрла ѓубре на места кои не се определени за тоа (97,2 %). Иако во мнозинство (62,6 %), сепак помал е бројот на граѓани кои сметаат дека не е оправдано да се плаќа во готово за различни услуги.

Графикон II 1. Во колкав степен мислите дека е оправдано или неоправдано:

Поддршката на владеењето на правото е релативно хомогена. Помала поддршка на небарањето бенефиции има кај земјоделците (85,2 %), оние со незавршено основно образование (81,8 %), оние со примања до 1.500 МКД (84,8 %) и симпатизерите на ДПА (84,7 %). Слично е и кај плаќањето данок, помала е поддршката од земјоделците (74,1 %), кај оние од високата (70,8 %) и оние од пониската класа (76 %), кај испитаниците со незавршено основно образование (72,7 %), оние со примања до 1.500 МКД (75,8 %), симпатизерите на ДПА (76,3 %) и жителите на Полог (75,6 %).

Плаќањето услуги како што се молерисувањето, чистењето и поправките во готово е одомаќинето во македонското општество, па веројатно затоа поддршката кај ова прашање, иако мнозинска, е најниска. Помала поддршка може да се забележи кај етничките Албанци (56 %) и оние со исламска религија (51,5 %), кај земјоделците (33,3 %), пониската класа (48,1 %), оние со незавршено основно образование (18,2 %), испитаниците со примања меѓу 1.500 и 3.000 МКД (44,6 %) и жителите на југозападниот (48,9 %) и источниот регион (49 %). Поизразена поддршка на овој став има кај жителите на вардарскиот регион (90 %) и на Скопје (71,6 %) и кај оние со примања помеѓу 15.000 и 24.000 МКД (72,2 %).

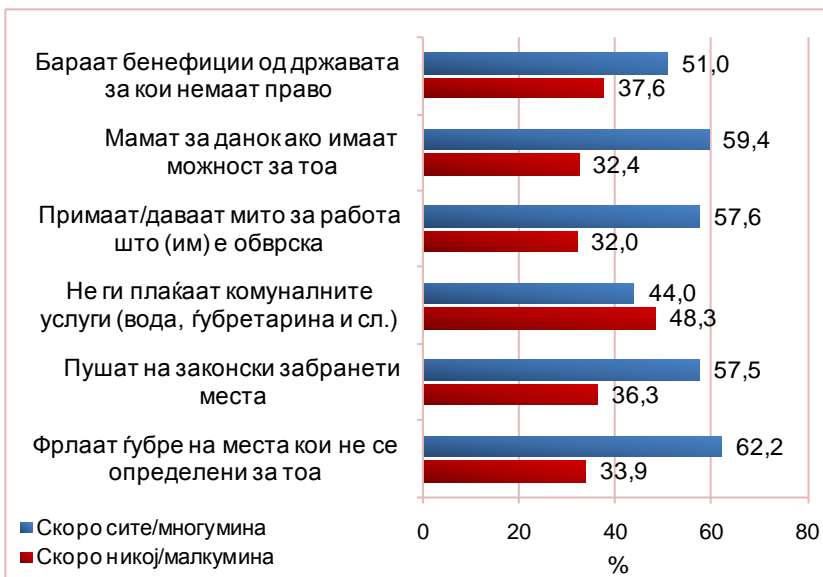
Што се однесува до давањето мито, помала поддршка може да се забележи кај оние од висока класа (83,3 %), симпатизерите на ДПА (83,1 %) и жителите на југозападниот (72,3 %) и полошкиот (85,6 %) регион.

Плаќањето јавен превоз помалку го поддржуваат земјоделците (85,2 %), оние од пониската класа (85,6 %), оние со незавршено основно (86,4 %), испитаниците со примања меѓу 1.500 и 3.000 МКД (86,5 %), симпатизерите на ДУИ (82,1 %) и жителите на југозападниот (83 %) и полошкиот (86,7 %) регион. Слично е и со плаќањето комунални услуги, за нивното плаќање помала поддршка има кај етничките Албанци (80,7 %), оние со исламска религија (84,3 %), припадниците на високата (83,3 %) и на пониската (80,8 %) класа, оние со незавршено основно (81,8 %), испитаниците со примања меѓу 1.500 и 3.000 МКД (83,8 %), симпатизерите на ДУИ (74,6 %) и ДПА (81,4 %) и жителите на југозападниот регион (85,1 %).

Оваа година, граѓаните беа прашани за три нови прашања кои ја надополнуваат сликата за јавниот дух. Големо мнозинство од нив не го оправдува пушењето на законски забранети места. Сепак, помала поддршка тоа има кај нерелигиозните (76,6 %), земјоделците (81,5 %), оние од високата класа (62,5 %), жителите на руралните подрачја (81,5 %), оние со примања меѓу 3.000 и 4.000 МКД (81,6 %), симпатизерите на ДПА (72,9 %) и ДУИ (79,1 %) и жителите на полошкиот (67,2 %) и југозападниот (80,9 %) регион. Неоправданоста на возењето под дејство на алкохол, помала поддршка има кај нерелигиозните (86,5 %) и симпатизерите на ДПА (84,7 %). Најнеоправдано за граѓаните е фрлањето ѓубре на места кои не се определени за тоа. Помалку поддршка може да се забележи кај нерелигиозните (92,8 %), земјоделците (92,6 %) и жителите на југозападниот регион (90,4 %).

Оваа година за прв пат е испитувано мислењето на граѓаните за тоа каков е јавниот дух на нивните сограѓани. Може да се забележи јаз меѓу перцепцијата за себе и за другите.

Графикон П 2. Колкумина од сограѓаните (граѓаните на Република Македонија)

Поневероливи за прашањето на бенефициите од државата се земјоделците, 66,7 % од нив сметаат дека скоро сите или многумина од сограѓаните бараат бенефиции за кои немаат право. Таков е случајот и со оние со примања меѓу 3.000 и 4.000 МКД (62,1 %) и жителите на вардарскиот регион (68,6 %). Жителите на југозападниот (56,4 %) и на пелагонискиот (55,4 %) регион сметаат дека никој или малкумина барат такви бенефиции.

Што се однесува до прашањето на плаќањето данок, најизразена неверба кон сограѓаните имаат жителите на вардарскиот регион (70 %). Дека скоро никој или малкумина од сограѓаните мамат за данок сметаат оние со примања до 1.500 МКД (43,9 %) и жителите на југозападниот (50 %) и пелагонискиот (46,4 %) регион. Мнозинство од граѓаните (57,6 %) сметаат дека скоро сите или многумина примаат/даваат мито за работа што (им) е обврска. Поизразени во ова мислење се нерелигиозните (66,7 %), симпатизерите на ДПА (72,9 %) и жителите на полошкиот (70,6 %), на вардарскиот (68,6 %) и на скопскиот (68,2 %) регион. Жителите на пелагонискиот (46,4 %) и југоисточниот (45,7 %) регион повеќе поддршка му даваат на ставот дека скоро никој или малкумина примаат/даваат мито.

Малцинство од граѓаните (44 %) сметаат за своите сограѓани дека не ги плаќаат комуналните услуги. Поизразено вакво мислење имаат нерелигиозните (53,2 %), оние од високата (54,2 %) и оние од ниската (53,8 %) класа, испитаниците со незавршено основно (54,5 %), жителите на Скопје (60,8 %), на скопскиот (58,1 %) и на источниот (56,9 %) регион. Жителите на североисточниот (62,2 %), југозападниот (66 %) и пелагонискиот (68,8 %) регион

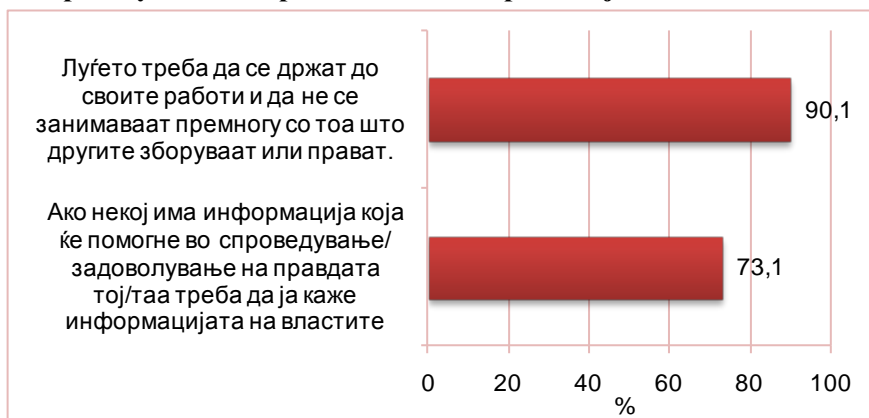
повеќе го поддржуваат ставот дека скоро никој или малкумина не ги плаќаат комуналните услуги.

Мнозинство од граѓаните (57,5 %) мислат дека скоро сите или многумина од сограѓаните пушат на законски забранети места. Со ваквиот став повеќе се согласуваат етничките Албанци (70,3 %), припадниците на исламската религија (69,3 %), студентите (74 %), припадниците на високата (70,8 %) и оние на пониската (66,3 %) класа, жителите на руралните подрачја (69,1 %), тие со месечни примања над 24.000 МКД (65,5 %), симпатизерите на ДПА (76,3 %) и на ДУИ (68,7 %) и жителите на полошкиот регион (88,3 %). Помалку поддршка на овој став му даваат припадниците на работничката класа (47,3 %), жителите на урбаните подрачја (44,1 %), оние со месечни примања до 1.500 МКД (36,4 %), симпатизерите на СДСМ (47,2 %) и жителите на источниот (38,2 %), на пелагонискиот (44,6 %), на североисточниот (46,7 %) и на североисточниот (46,7 %) регион.

Најголем е јазот за фрлањето ѓубре на места кои не се определени за тоа, од 2,8 % кои сметаат дека е оправдано до 62,2 % кои сметаат дека скоро сите или многумина од нивните сограѓани го прават тоа. Поизразена недоверба во сограѓаните покажале нерелигиозните (73,9 %), жителите на Скопје (78,8 %) и на скопскиот (76 %) и вардарскиот (84,3 %) регион. Помалку поддршка на овој став му дале етничките Албанци (49 %), припадниците на исламската религија (52,1 %), домаќинките (46,2 %), оние со незавршено основно (40,9 %), симпатизерите на ДПА (44,1 %) и ДУИ (41,8 %) и жителите на југоисточниот (39,4 %), на југозападниот (46,8 %) и пелагонискиот (47,3 %) регион.

Јавниот дух беше проверуван низ уште две интересни прашања.

Графикон П 3. Дали луѓето треба да се држат до своите работи или пак ако се има информација за спроведување на правдата, истата треба да ја кажат на властите

Големо мнозинство од испитаниците (90,1 %) смета дека луѓето треба да се држат до своите работи и да не се занимаваат премногу со тоа што другите зборуваат или прават.

Помала поддршка на овој став може да се забележи кај оние со незавршено основно (77,3 %). Големо мнозинство (73,1 %) потполно или делумно се согласуваат со ставот дека ако некој има информација која ќе помогне во спроведување /задоволување на правдата, треба да ја каже информацијата на властите. Овде помала поддршка дале етничките Албанци (65,6 %), земјоделците (55,6 %), домаќинките (60 %), оние со месечни примања до 1.500 МКД (51,5 %) и тие со примања меѓу 3.000 и 4.000 МКД (60,9 %), симпатизерите на ДПА (62,7 %) и на ДУИ (64,2 %) и жителите на пелагонискиот (49,1 %) и на југозападниот (58,5 %) регион. Поголема е поддршката кај вработените во јавниот сектор (80,7 %), кај оние со приходи над 24.000 МКД (81,5 %) и тие со примања меѓу 4.000 и 5.000 МКД (81,1 %) и жителите на југоисточниот (89,4 %) на источниот (85,3 %) и на вардарскиот (82,9 %) регион.

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Се зацврстува умерениот јавен дух

Големо мнозинство граѓани (помеѓу 87 % и 97,2 %) му даваат поддршка на владеењето на правото. Постои подобрување кај барањето бенефиции од страна на Владата во однос на 2009 г. за 8,3 процентни поени и 35,9 процентни поени во однос на 2007 г. кога поддршката била 57,8 %. Има пад само на поддршката за плаќање данок, и тоа за 5,2 процентни поени во однос на 2009 г.

2. Голем јаз меѓу перцепцијата за себе и за сограѓаните

На шесте прашања каде е испитувана перцепцијата за јавниот дух на сограѓаните може да се забележи јаз меѓу 59,4 процентни поени, на прашањето за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа до 36,4 за прашањето за плаќање на комуналните услуги. Јазот меѓу перцепциите за себе и другите е констатиран и во други истражувања на МЦМС (Стојанова, Д. ет. ал, 2010).

3. Образованието и месечните примања влијаат на јавниот дух

Испитаниците со незавршено основно кај повеќе од прашањата даваат пониска од просечната поддршка на владеењето на правото. Ист е случајот и со оние со пониски примања.

III НИВО НА СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Општествената одговорност е тесно поврзана со социјализацијата, односно со начините на кои граѓаните стекнуваат вештини, знаења, мотиви и ставови потребни за извршување на сегашните и идните улоги во општеството. Нивото на социјализација е испитувано преку пет прашања со кои се покажува колку време граѓаните поминуваат со потесното и/ или поширокото семејство, со пријателите, со колегите од работа или структурата надвор од работното време, во посета на верски храмови и други форми на организирано дружење во заедницата.

Граѓаните најчесто се дружат со пријателите (50,4 %) и со потесното или поширокото семејство (49,4 %), а помалку со колегите од работа (28,3 %) и со луѓето од спортските клубови, рекреативните или хоби-организациите (10,7 %). Малцинство се и оние што одат во верските храмови најмалку еднаш неделно (20,2 %). Во однос на претходното истражување, направено во 2009 година, има благ пад на времето поминато со пријателите (52,1 %) и семејството (50 %), а пораст на времето поминато со колегите (за речиси три процентни поени) и на времето поминато со луѓето од спортските клубови, рекреативни и хоби-организации (за речиси два процентни поени). Во пораст е и времето поминато во верските храмови за повеќе од три процентни поени.

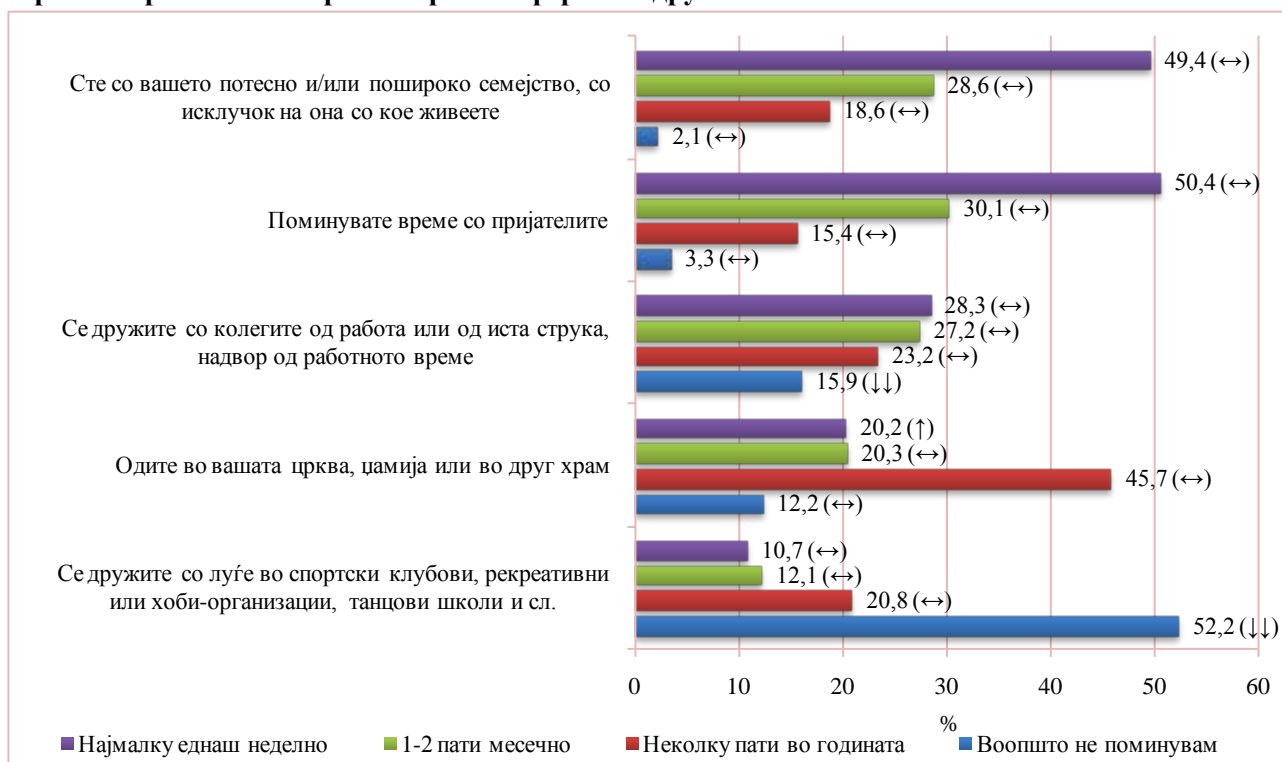
Најмалку еднаш неделно со семејството се гледаат 75 % од испитаниците кои се опишуваат себеси како висока класа. Опаѓа времето поминато со семејството кон испитаниците кои себе се опишуваат како пониска класа (35,6 %). Вакво опаѓање може да се види и во однос на степенот на образование, од оние со завршено вишо или високо образование (53,6 %), кон оние со незавршено основно (22,7 %). Влијание има и местото на живеење, па така најмногу време за семејството и пријателите издвојуваат оние од скопскиот регион (63,6 %), а најмалку жителите на североисточниот регион (31,1 %), односно оние од Скопје (67,1 %) наспроти оние од село (43,8 %). На времето поминато со семејството влијае и работниот статус, па така земјоделците (37 %) и домаќинките (63,1 %) се двата гранични примери. Што се однесува до симпатизерите на политичките партии, оние на ДПА најмалку време посветуваат на семејството (35,6 %), за разлика од симпатизерите на ДУИ (58,2 %) кои најчесто се гледаат со семејството.

Со зголемување на возраста, опаѓа честотата на дружење со пријателите, на неделно ниво, од 65,8 % кај испитаниците од 18 до 29 години, на 35,4 % кај оние над 65 години. Етничките Албанци (58,3 %) и припадниците на исламската религија (58,1 %) почесто се гледаат со пријателите отколку етничките Македонци (46,8 %) и припадниците на православната религија (46,5 %). Во однос на работниот статус, најдружелубиви се студентите (72,5 %), а најмалку домаќинките (38,5%). Оние од високата класа издвојуваат повеќе време за пријателите (75 %), отколку оние од пониската средна класа (45,1 %). И степенот на образование влијае на тоа колку време се поминува со пријателите, од 31,8 % кај оние со незавршено основно, до 51,7 % кај испитаниците со завршено вишо или високо образование. Што се однесува до месечните примања, не може да се забележи праволиниски раст на времето поминато со пријателите од оние со најниски, кон оние со највисоки примања, иако најмногу со пријателите се дружат оние со примања над 24.000 денари по член на домаќинството. Како и кај етничката и религиозната припадност, разлики има и кај симпатизерите на политичките партии. Симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ (47 %) и на СДСМ (46,5 %) помалку се дружат со пријателите, отколку симпатизерите на ДУИ (62,7 %) и ДПА (62,7 %). Жителите на источниот (69,6 %) се дружат најмногу со пријателите, а оние од пелагонискиот (33,9 %) најмалку.

Мажите, на неделно ниво, почесто се дружат со колегите од работа (33,7 %), отколку жените (22,8 %). Како што се зголемува возраста, така опаѓа дружењето со колегите од 36,1 %

кај оние на возраст помеѓу 18 и 29 години, до 19,5 % кај оние над 65 години, односно студентите најмногу се дружат меѓу себе (46,2 %), за разлика од пензионерите (18,8 %) и домаќинките (16,9 %). И етничката и верската припадност влијаат на ваквиот вид социјализација, па етничките Албанци (36,7 %) и припадниците на исламската вероисповед (34,3 %) повеќе се дружат во однос на етничките Македонци (26,4 %) и православните христијани (25 %). Испитаниците кои се опишуваат себеси како висока класа (50 %) и оние со приходи над 24.000 МКД по член во домаќинството (39,5 %) се дружат повеќе со колегите, отколку оние кои се опишуваат себеси како припадници на пониската средна класа (23,9 %) и оние со приходи меѓу 5.001 и 6.500 МКД (18,3 %). И образованието влијае на дружењето со колегите, како што се зголемува степенот на завршено образование, така се зголемува дружењето со колегите од 13,6 % кај оние со незавршено основно, до 29,2 % кај оние со завршено вишо и високо образование. Симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ (25,2 %) и СДСМ (29,2 %) помалку се дружат со колегите од симпатизерите на ДУИ (35,8 %) и ДПА (40,7 %). И, како и кај претходните видови социјализација, и овде жителите на источниот регион најмногу се дружат со колегите (50 %), а најмалку оние од Пелагонија (16,1 %).

Графикон IV 1. Честота на поминување време со семејството, со пријателите, со колегите, во верските храмови и во организираните форми за дружење

Мажите (24,2 %) почесто одат во верски објекти, отколку жените (16,1 %). Етничките Албанци (45,6 %) и припадниците на исламската религија (41,3 %) почесто одат во верски објекти, отколку етничките Македонци (10,5 %) и православните христијани (10,3 %). Вкупно 44,9 % од религиозните граѓани одат во верските објекти еднаш неделно или неколку пати месечно. Мнозинство од нерелигиозните граѓани одат во верски објекти неколку пати во годината (57,7 %). Граѓаните од високата класа (4,2 %) и оние со приходи меѓу 5.001 и 6.500 МКД (13,5 %) најретко одат во верски објекти, а најчесто одат оние од пониската класа (25 %) и оние со примања до 1.500 (31,8 %). Испитаниците со завршено основно образование (28,8 %) се почести посетители на верските објекти, за разлика од оние со завршено вишо или високо образование (17,9 %). И во овој вид социјализација има разлика меѓу симпатизерите на условно речено партиите на етничките Македонци и оние на етничките Албанци. Симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ (10 %) и СДСМ (7,6 %) поретко одат во верски објекти, за разлика од симпатизерите на ДУИ (49,3 %) и на ДПА (50,8 %). Според местото на живеење, одењето во верски објекти е почесто во руралните средини (28,2 %), за разлика од руралните

средини (13,9 %), а регионално, жителите на Полог (37,8 %) најчесто, а жителите на источниот регион најретко (3,9 %) одат во верски објекти.

На дружењето на луѓето во спортски клубови, рекреативни или хоби-организации, танцови школи и слично влијае возраста, занимањето, примањата во домаќинствата и регионот на живеење. Ваквото дружење е поголемо кај помладата популација, па така 14,5 % од оние меѓу 18 и 29 години најмалку еднаш неделно го практикуваат, за разлика од 3,5 % од оние над 65 години. Најактивни се студентите (19,8 %), а најмалку активни се домаќинките (4,6 %) и пензионерите (5,5 %). Оние од високата класа (29,2 %) и тие со примања над 24.000 МКД (17,6 %) се поактивни од оние од работничката класа (8,8 %) и оние со примања до 1.500 МКД (1,5 %). Според местото на живеење, жителите на вардарскиот регион (17,1 %) се најактивни, а оние од источниот – најмалку активни (5,9 %).

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Семејството и пријателите се најчестиот избор за дружење на граѓаните

Иако во благо опаѓање во однос на 2009 г., граѓаните сè уште најмногу време поминуваат со пријателите (50,4 %) и со потесното или поширокото семејство (49,4 %). Во благ пораст (меѓу 2 и 3 процентни поени) е времето поминато со колегите од работа (28,3 %) и со луѓето од спортските клубови, рекреативните или хоби-организациите (10,7 %). Иако сега граѓаните одат почесто во верските храмови отколку во 2009 година, сепак оние кои тоа го прават редовно се сè уште малцинство (20,2 %).

2. На социјализацијата влијаат возраста, финансиските средства и образованието

Помладите, оние со повисоки примања и оние со завршено вишо или високо образование почесто се дружат со пријателите, колегите и повеќе време издвојуваат за спортски или рекреативни активности. Повеќе слободно време, повеќе пари или повисока свест, или пак сите заедно влијаат на одлуката да се издвои повеќе време за овие активности. Резултатот од нив секако ќе биде поголем социјален капитал кој на подолги патеки може да се материјализира, според потребите.

3. Етничката и верската определба влијаат на издвоеното време за пријателите, колегите и посетите на верските храмови

Етничките Албанци и припадниците на исламската религија издвојуваат повеќе време за дружење со пријателите, колегите и за посети на верски храмови, отколку етничките Македонци и припадниците на православно христијанство. Разликите се движат од 9,8 процентни поени кај дружењето со колегите, до 33 процентни поени кај посетата на верските храмови. Ваквите разлики се одразуваат и кај симпатизерите на партиите од условно речено македонскиот и албанскиот политички блок. Симпатизерите на ДУИ и ДПА почесто се дружат со пријателите, колегите и повеќе време издвојуваат за посети на верски храмови, од симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

4. Мажите почесто се дружат со колегите и посетуваат верски храмови

Родовите разлики не се чест случај во истражувањата за општествената одговорност на граѓаните, но во овој случај тие се движат помеѓу 10,9 процентни поени кај дружењето со колегите и 8,1 процентен поен кај посетата на верски храмови.

IV ДОБРОВОЛНА АКТИВНОСТ ВО ЗАЕДНИЦАТА

Значаен дел од општествената одговорност на граѓаните претставува и нивното активно вклучување во доброволните активности во заедницата. Тоа вклучува учество на состаноци на кои се расправа за проблемите во заедницата (општина, месна заедница, куќен совет/заедница на сопственици и сл.), доброволно учество во активност корисна за заедницата (пр. чистење улици и други јавни површини), или пак помагање на други луѓе од заедницата без надомест за тоа.

Учеството на граѓаните во волонтерски активности во заедницата е мерено со помош на две прашања, дали граѓаните учествувале во доброволни акции во заедницата, и ако учествувале, колку време годишно употребиле за тие активности.

Графикон IV 1. Учество на граѓаните во доброволни активности во заедницата

Една петина или 21,9 % од граѓаните изјавиле дека учествувале во доброволни активности во заедницата во 2010 г., од кои 59,1 % се мажи, а 40,9 % се жени. Учеството во доброволните активности во заедницата бележи умерено опаѓање во однос на 2009 г., кога 27,4 % се изјасниле потврдно. Во 2007 г. 12,8 % од граѓаните изјавиле дека учествувале во доброволни активности за заедницата, а 18,3 % дека учествувале на состаноци. Информираноста за доброволни активности во заедницата е на исто ниво, 23,3 % од граѓаните рекле дека немало вакви активности во нивната заедница во 2010 г., додека во 2009 г. овој процент изнесуваше 20,5 %.

Етничката и религиската припадност немаат влијание врз учеството во доброволните активности во заедницата.

Во однос на возраста, граѓаните на возраст од 40 до 65 години биле поактивни во 2010 г.

Отстапувања се забележуваат во работниот и во социјалниот статус и нивото на образование. Домаќинките скоро и да не учествуваат во доброволните активности во заедницата (1,5 %), а најактивни се вработените во јавниот сектор (33,2 %), пензионерите (28,9 %) и студентите (23,1 %). Граѓаните со високо образование (27,6 %) и средно образование (20,4 %) се поактивни од граѓаните со завршено основно образование (15,4 %).

Исто така, отстапување има и во однос на местото на живеење, граѓаните на Скопје (31,1 %) се поактивни во однос на другите урбани (16,1 %) и рурални (22,9 %) средини. Последователно граѓаните од скопскиот регион (34,1 %) се поактивни од граѓаните од другите региони.

Табела IV 1. Родова структура на учеството во доброволни активности во заедницата според местото на живеење и етничката припадност

Година	Рурално (село)		Урбано (град)		Скопје		Македонци		Албанци	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009
Мажи	66,0 %	67,1 %	56,7 %	53,2 %	52,2 %	58,9 %	48,3 %	54,9 %	74,1 %	68,1 %
Жени	34,0 %	32,9 %	43,3 %	46,8 %	47,8 %	41,1 %	51,7 %	45,1 %	25,9 %	31,9 %
Вкупно	100 %		100 %		100 %		100 %		100 %	

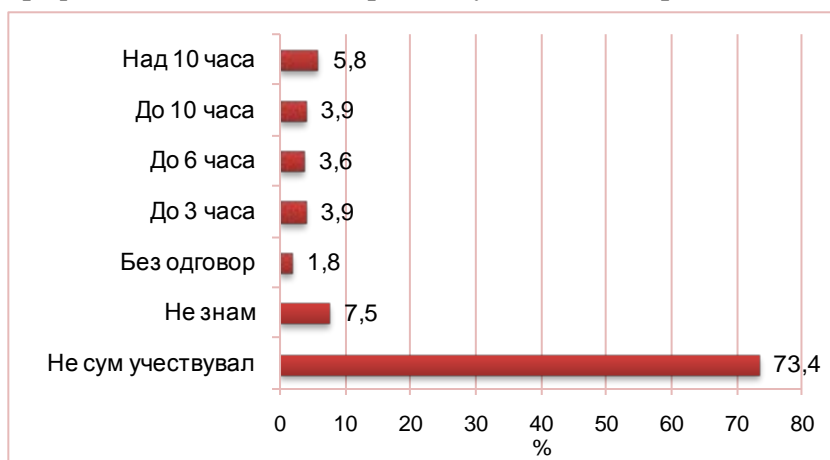
Споредени, податоците за етничката припадност и местото на живеење во однос на родовата структура на граѓаните кои учествувале во волонтерски активности покажуваат дека жените во руралните средини се значително помалку волонтерски активни во заедницата во споредба со жените во урбаните средини и дека етничките Албанки се значително помалку волонтерски активни во споредба со етничките Македонки.

Позначителни разлики се јавуваат и врз основа на симпатизерството на политичките партии. Граѓаните кои се изјасниле како симпатизери на ВМРО-ДПМНЕ (31,3 %) и ДПА (30,5 %) се поактивни од останатите граѓани.

Табела IV 2. Доброволната активност според симпатизерите на политичките партии

	ВМРО-ДПМНЕ	СДСМ	ДУИ	ДПА	Нова дем.	Друга	Не сум симп.	Вкупно
Учествувал	31,3 %	17,4 %	23,9 %	30,5 %	23,8 %	36,5 %	15,2 %	21,9 %

Графикон IV 2. Поминато време во учество во доброволни акции на годишно ниво

Во однос на обемот на волонтерскиот ангажман, најголем број од граѓаните (63,3 %) кои учествувале во активности во заедницата посветиле до 10 часа годишно. Во однос на 2009 г. намален е бројот на граѓани кои поминуваат повеќе од 10 часа годишно во доброволна работа во заедницата (2010: 5,8 %; 2009: 14,5 %).

Социо-демографските карактеристики кои ги одбележуваа граѓаните кои учествуваат во доброволни активности на заедницата се задржани и во однос на обемот на волонтерскиот ангажман.

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Мал волонтерски ангажман во заедницата.

Малцинство граѓани (21,9 %) се вклучува доброволно во активности за заедницата (состаноци, акции). Од оние кои се вклучиле, најголем дел (63,3 %) одвојуваат најмногу до 10 часа годишно за овие активности.

Малиот волонтерски ангажман и во учество и во обем, може да се смета дека е еднократен и ад-хок и да укажува на неизградена свест за да се направи нешто повеќе за заедницата и за сограѓаните. Друга причина може да биде и немањето активности во заедницата, каде граѓаните би зеле учество т.е. 23,3 % од граѓаните рекле дека немало доброволна активност во нивната заедница. Но, и ова укажува на мала иницијативност и кај граѓаните и кај другите организации и институции за доброволни активности.

Во однос на 2009 г. се забележува умерено опаѓање на волонтерскиот ангажман, како во учеството во активности, така и во обемот на потрошеното време во нив.

2. Родовата припадност влијае на волонтерскиот ангажман.

Иако на ниво на примерок, нема значителни разлики во учеството на мажите и жените во доброволните активности за заедницата и распределбата одговара на распределбата на вкупното население во земјата, полот игра значителна улога во одредени социо-демографски групи. Домаќинките скоро и да не учествуваат во активности за заедницата (1,5 %). Жените од руралните заедници се значително помалку активни од мажите, особено кај албанската етничка заедница.

V УЧЕСТВО ВО НЕПАРТИСКИ ПОЛИТИЧКИ АКТИВНОСТИ

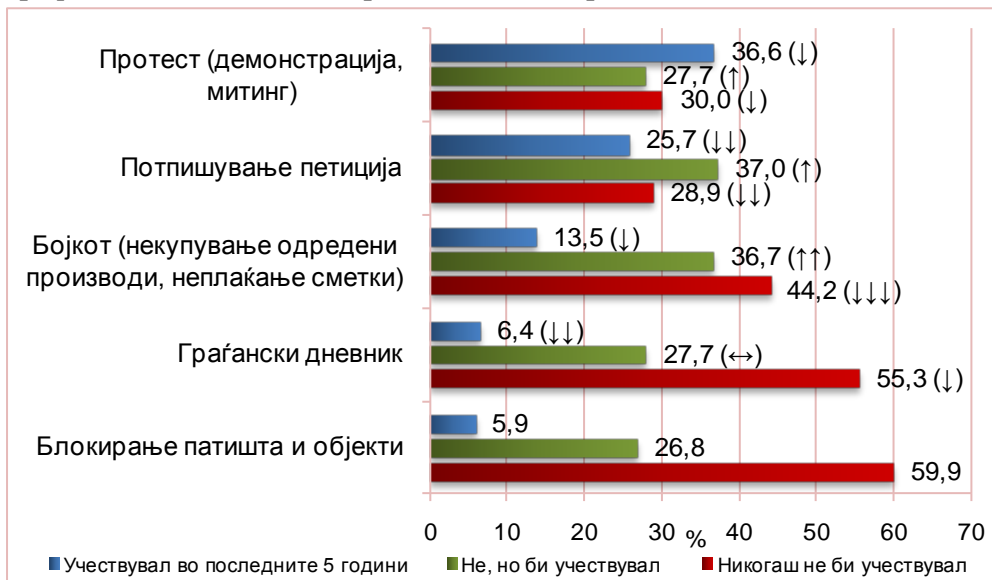
Учеството на граѓаните во непартиски политички активности е мерено преку: учество во петиции, протести, бојкот, пополнување граѓански дневник и блокирање патишта и објекти. Последната е нова категорија споредено со претходното истражување од 2009 г.

Во последните пет години, кај непартиските политички активности најголем бил одсивот во учеството на протести (36,6 %), а најмал во блокирањето патишта и објекти (5,9 %). Четвртина од граѓаните (25,7 %) потпишувале петиција, а 13,5 % својата активности ја искажале преку бојкот на одредени производи или неплаќање сметки. Што се однесува до пополнувањето граѓански дневник, тоа го правеле 6,4 % од испитаниците.

Во однос на 2009 година, кога е правено претходното истражување, може да се забележи пад во првите четири политички, непартиски активности. Последната не може да се споредува заради тоа што не е претходно истражувана. Падот се движи од 6 процентни поени кај потпишувањето петиција, до 3,2 процентни поени кај бојкотот.

На одговорите за учеството во протести можат да се забележат влијанија на социо-демографските карактеристики. Мажите (42,2 %) почесто учествувале на протести во однос на жените (30,8 %). И годините влијаат на ваквата политичка непартиска активност, па оние на возраст меѓу 30 и 39 години најчесто учествувале во протести, а најретко тоа го правеле оние над 65-годишна возраст (24,8 %). Постојат разлики и во однос на етничкото потекло и верската припадност на испитаниците. Етничките Албанци (46,7 %) почесто протестираат отколку етничките Македонци (33 %) и припадниците на исламската религија (44 %) протестирале повеќе од православните христијани (32,6 %). Што се однесува до работниот статус, најактивни во протестите биле земјоделците (51,9 %), а најмалку активни домаќинките (13,8 %). На протести повеќе учествувале оние од повисоката средна класа, оние со примања над 24.000 по член во домаќинството (45,4 %) и оние со незавршено основно училиште (45,5 %). Разлики има и во уверувањата и ставовите, па така оние кои на политичката скала се препознаваат десно од центарот, повеќе учествувале на протести. Од симпатизерите на политичките партии, најактивни биле оние на ДПА (52,5 %), а најмалку оние на ВМРО-ДПМНЕ (36,5 %). Жителите на источниот регион (55,9 %) се најактивни во протестите, а оние од Пелагонија (17 %), најмалку активни.

Графикон V.1. Учество на граѓаните во непартиски политички активности

Потпишувањето петиција како политичка непартиска активности најмногу свои приврзаници има меѓу оние со завршено вишо или високо образование (37 %), испитаниците

со примања над 24.000 МКД (39,5 %) и оние кои себеси се опишуваат како висока класа (37,5 %). Испитаниците од вардарскиот регион (45,7 %) најчесто потпишувале петиции, а најретко тоа го правеле оние од југозападниот регион (14,9 %).

Бојкотот почесто го применувале испитаниците кои себеси се опишуваат како пониска класа (24 %) и оние со незавршено основно образование (31,8 %). Во поглед на работниот статус, најчесто го применувале земјоделците (22,2 %). Жителите на североисточниот регион најчесто го користеле бојкотот (21,1 %), за разлика од жителите на југоисточниот регион кои најретко (3,2 %) бојкотирале одредени производи или плаќање сметки.

Иако во 2009 година 28,4 % од испитаниците рекле дека би користеле граѓански дневник во иднина, тогашната бројка од 12,3 % не само што не се зголемила, туку опаднала на 6,4 %. Од одговорите може да се забележи дека симпатизерите на ДУИ (17,9 %) најчесто го користат граѓанскиот дневник за поплаки или пофалби.

И последната истражувана активност, блокирање патишта и објекти, не била често користена во последните пет години. Најчесто ја користеле земјоделците (18,5 %).

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Опаѓање на политичките непартиски активности на граѓаните

Благ до умерен е падот во сите четири области на истражувањето и се движи од 3,2 процентни поени кај бојкотот, до 6 процентни поени кај потпишувањето петиција.

2. Земјоделците најактивни во политичките непартиски активности

Дури 51,9 % од земјоделците учествувале на протести во последните пет години, тие најчесто го применуваат и бојкотот (22,2 %) и блокирањето патишта и објекти (18,5 %).

3. Образованието влијае на изборот на политичка непартиска активност

Оние со вишо или високо образование ги преферираат петициите како начин на искажување задоволство или незадоволство (37 %), а оние со незавршено основно училиште, протестите (45,5 %) и бојкотот (31,8 %).

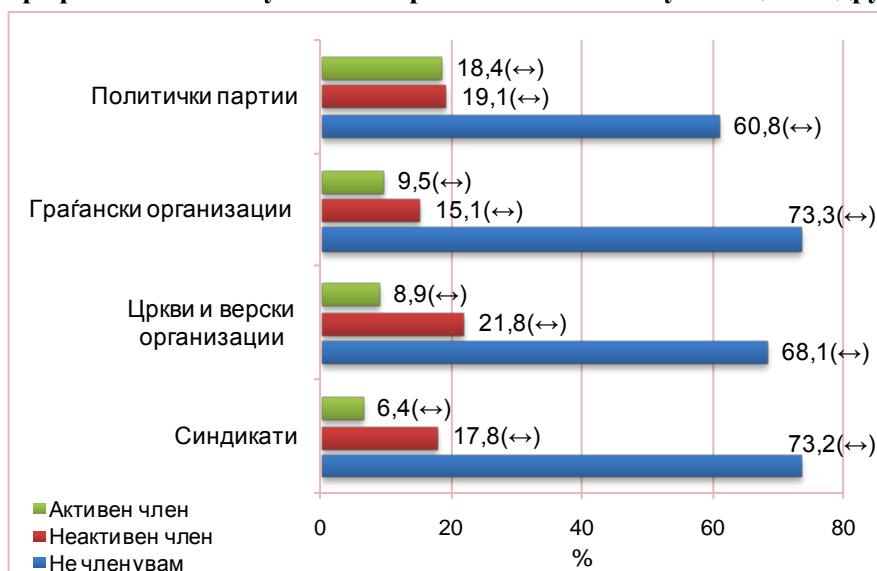
VI УЧЕСТВО И АКТИВНОСТ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Учеството и активноста на граѓаните во организациите на граѓанското општество се испитувани преку прашања дали членуваат во организации на граѓанско општество, во кои сектори работат организациите во кои членуваат, дали плаќаат членарина, дали доброволно работат и што ги мотивира да бидат активни во организации на граѓанското општество.

ЧЛЕНУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Граѓаните во Република Македонија правото на здружување може да го остварат преку здружување во здруженија и фондации, синдикати, деловни здруженија, политички партии, верски заедници, Црвениот крст на Република Македонија и др. Овие форми на здружување се регулирани со посебни закони.

Графикон VI 1. Вклученост во работата на неколку облици на здружување

Малцинство граѓани членуваат во која било форма на здружување. Политичките партии се најпривлечни за граѓаните, односно 37,5 % од нив се членови во овој тип на здружување, од кои 18,4 % се активни. Политичките партии уживаат најниска доверба од граѓаните во споредба со другите форми на здружување (Клековски С. и др., 2010). Граѓаните најмалку членуваат во синдикатите (24,2 %) и во

граѓанските организации (24,6 %), каде активното членство се состои од 6,4 % т.е. 9,5 % од граѓаните. Ако се земаат предвид податоците за бројот на членови од синдикатите, кои имаат обезбедено репрезентативност¹ (ЕСС, 2010), овој број се потврдува (27 % од вработените или 18 % од активното население). Во црквите и верските заедници, и покрај тоа што уживаат највисока доверба од граѓаните (Клековски С. и др. 2010), исто така малцинство граѓани се изјасниле дека се нивни членови.

Табела VI 1. Довербата и членството на граѓаните во организациите на граѓанското општество

	Цркви и верски заедници	Синдикати	Политички партии	Граѓански организации
Доверба	62,9 %	25,3 %	23,3 %	42,5 %
Членство	30,7 %	24,2 %	37,5 %	24,6 %

Членството во граѓанските организации е разновидно, односно учествуваат повеќето социо-демографски групи.

¹ Сојуз на синдикатите на Македонија (ССМ) и Конфедерација на слободните синдикати на Македонија (КСС)

Табела VI 2. Членување во граѓански организации според полот и етничката припадност

	Маж	Жена	Етнич. Македонец	Етнич. Албанец	Вкупно
Активен член	9,7	9,4	8,7 %	12,4 %	9,5 %
Неактивен член	17,2	13,0	11,6 %	28,2 %	15,1 %

Помладите граѓани (од 18 до 29 години) повеќе членуваат во граѓанските организации од другите возрастни групи, додека ако се земе предвид активното членување, ним им се придружуваат и граѓаните на возраст од 40 до 49 години. Во однос на работниот статус, се издвојуваат студентите и вработените во јавниот сектор, кои најмногу членуваат во граѓанските организации. Граѓаните со повисоко образование и оние кои се чувствуваат како припадници на повисоките класи повеќе членуваат во граѓански организации.

Табела VI 3. Членување на граѓаните во граѓански организации според образованието

	Незавршено основно	Основно	Средно	Вишо, високо	Вкупно
Активен член	4,5 %	3,2 %	8,9 %	14,1 %	9,5 %
Неактивен член	13,6 %	10,9 %	15,0 %	17,6 %	15,1 %

Табела VI 4. Членување на граѓаните во граѓански организации според чувството на припадност кон одредена класа

	Висока класа	Повисока средна класа	Пониска средна класа	Работничка класа	Пониска класа	Вкупно
Активен член	25,0 %	14,2 %	9,6 %	7,0 %	2,9 %	9,5 %
Неактивен член	29,2 %	18,8 %	18,3 %	11,0 %	5,8 %	15,1 %

Поединечно по сектори нема поголеми промени во членството во граѓанските организации, односно најмалку граѓани (4,6 %) членуваат во организациите на потрошувачите, а најмногу (9,8 %) во социо-хуманитарните организации. Позначителна промена се јавува само кај организациите за спорт, хоби и рекреација, каде се намалило членството од 12,8 % во 2009 г., на 8,2 % во 2010 г. Довербата во организациите од дадените потсектори нема големо влијание врз членувањето, односно потсекторите „лица со посебни потреба“ и „жени и родови прашања“ се второ, т.е. треторангирани според довербата, но во однос на членството се во долниот дел од табелата.

Табела VI 5. Членување на граѓаните во организациите на граѓанското општество по потсектори

Потсектори на дејствување	Доверба	Членство	Членство
		2010	2009
Социјални и хуманитарни организации	41,2 %	9,8 %	13,9 %
Деца, млади и студенти	58,5 %	9,2 %	10,0 %
Животна средина и природа (еколошки организации)	48,4 %	9,1 %	11,5 %
Демократија, човекови права и владеење на правото	36,7 %	8,8 %	8,0 %
Култура и образование	41,6 %	8,3 %	8,6 %
Спорт, хоби и рекреација	47,5 %	8,2 %	12,8 %
Струкови организации	32,9 %	7,6 %	8,8 %
Жени и родови прашања	52,0 %	7,4 %	8,8 %
Лица со хендикеп	58,4 %	7,1 %	6,1 %
Здравје и здравство	-	6,1 %	7,3 %
Рурален развој	38,5 %	5,7 %	6,1 %
Организации на потрошувачите	-	4,6 %	3,8 %

НАЧИН НА ВКЛУЧЕНОСТ

Вклученоста во различните облици на здружување е испитувана од аспект на плаќање членарина и доброволна работа.

Графикон VI 2. Плаќање членарина во различни облици на здружување

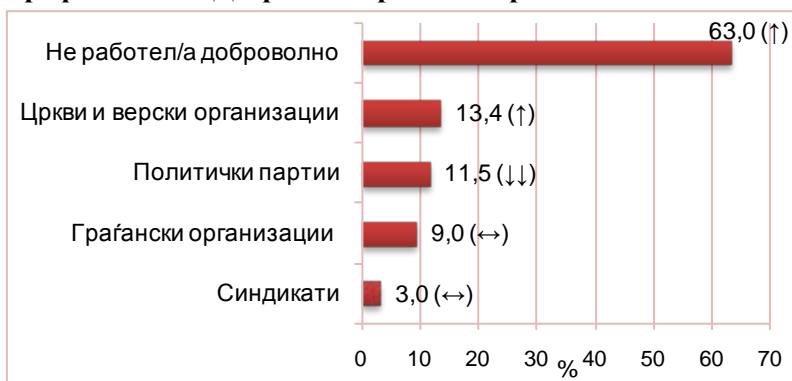
Графикон VI 3. Плаќање членарина во граѓанските организации

Учеството во организациите на граѓанското општество преку плаќање членарина е стабилно (27,5 % во 2010 г. и 27,1 % во 2009 г.). Во граѓанските организации плаќа членарина незначително малцинство (7,5 %), што претставува умерено опаѓање во однос на 2009 г. Членарината како извор на финансирање се јавува во 51,2 % од граѓанските организации, но истата сочинува најмногу до 5 % од нивниот буџет (Стојанова Д., 2010).

Мало малцинство граѓани (12,6 %) плаќаат членарина во граѓанските организации, и тоа е за половина помалку од оние кои плаќаат членарина за различни форми на здружување.

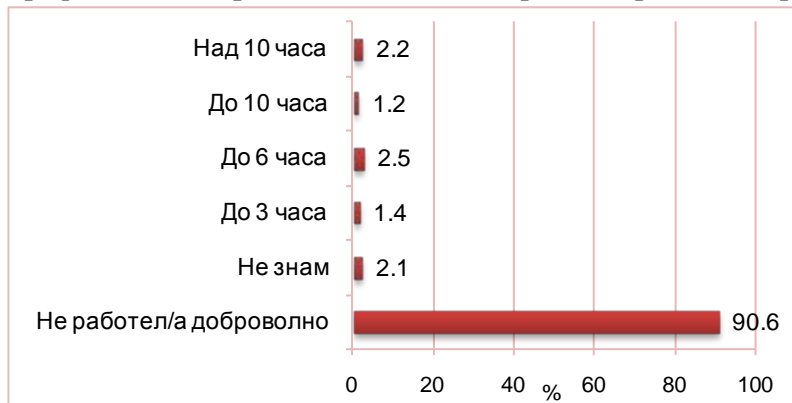
Графикон VI 4. Доброволна работа во различни облици на здружување

И во 2010 г. во нив волонтира незначително малцинство од граѓаните. Сепак мнозинство граѓани (63 %) не волонтира во ниту еден од четирите облици на здружување за кои беа прашани.

Разликите на доброволна работа меѓу потсекторите на дејствување во рамките на граѓанските организации се незначителни.

Графикон VI 5. Време посветено на доброволна работа во граѓанските организации

Времето посветено на доброволна работа значително е намалено во однос на 2009 г., кога 11 % од граѓаните волонтирале над 10 часа месечно.

МОТИВАЦИЈА ЗА ВКЛУЧЕНОСТ

Мотивацијата за вклученост на граѓаните во активности на организациите на граѓанското општество нема промена во однос на претходната година.

Графикон VI 6. Мотив за вклучување на граѓаните во организациите на граѓанското општество

На прашањето зошто им се важни организациите во кои се вклучени, граѓаните, слично како и во 2009 г., одговориле дека тоа е заради социјализацијата, заради нивната согласност со мисијата на организацијата и заради помошта на заедницата. Промена има само во редоследот на мотивацијата, односно социјализацијата и помошта на заедницата ги заменија местата.

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Малку граѓани се ангажираат во верските заедници, синдикатите, политичките партии и граѓанските организации

Малцинство граѓани членуваат во која било форма на здружување. Политичките партии се најпривлечни за граѓаните, односно 37,5 % од нив се членови во овој тип на здружување. По нив следуваат црквите и верските заедници, каде 30,7 % од граѓаните се изјасниле дека членуваат. Граѓаните најмалку членуваат во синдикатите (24,2 %) и во граѓанските организации (24,6 %).

Мнозинство граѓани не работи доброволно во ниту една форма на здружување.

2. Незначително малцинство граѓани се активни и доброволно работат во граѓанските организации

Вклученоста на граѓаните во граѓанските организации е мала (24,6 % се членови) и нема битно поместување во однос на претходните години. Скоро две третини од членовите на граѓанските организации се неактивни.

Доброволно во граѓански организации работат 9 % од граѓаните, што се поклопува со бројот на активни членови во нив (9,5 %). Обемот на доброволната работа е намален, во 2009 г. 11 % од граѓаните волонтирале над 10 часа месечно наспроти 2,2 % во 2010 г.

3. Политичките партии мобилизираат повеќе граѓани и помалку доверба во споредба со другите форми на здружување

Политичките партии уживаат најмала доверба од граѓаните (23,3 %), отколку другите форми на здружување, а сепак мобилизираат повеќе граѓани од нив.

На секои пет граѓани, двајца се членови на некоја политичка партија, но сепак само еден е активен. Освен преку членството, политичките партии мобилизираат и повеќе граѓани за доброволна работа, отколку граѓанските организации, црквите и верските заедници и синдикатите.

4. Социјализацијата, помошта на заедницата и согласноста со мисијата се мотивите за доброволна работа во граѓанските организации

Третина од граѓаните кои доброволно работат во граѓански организации тоа го прават заради социјализација. Придонесот кон заедницата и вербата во мисиите на организациите за кои доброволно работат се исто така битен мотив за граѓаните.

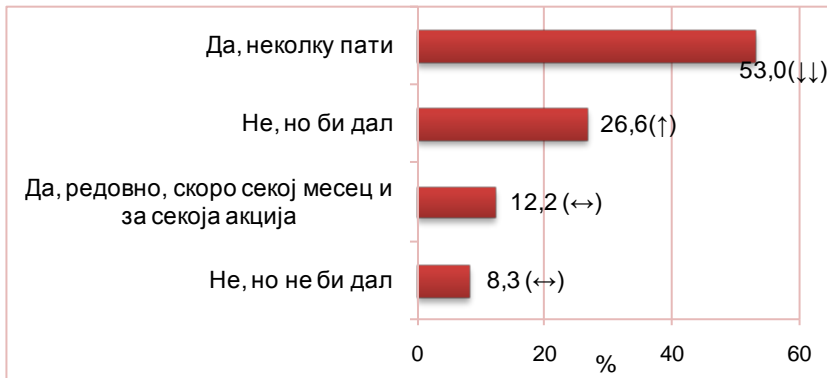
VII ДОБРОТВОРНИ ПРИЛОЗИ

Добротворните прилози се истражувани преку 17 прашања. Еден дел од одговорите можевме да ги споредиме со истражувањето за добротворно давање од претходната 2009 година. Резултатите покажуваат какви се навиките за добротворно дарување на граѓаните на Република Македонија.

УЧЕСТВО НА ГРАЃАНИТЕ ВО ДОБРОТВОРНИТЕ ПРИЛОЗИ

Опаднал бројот на оние што дарувале во последните 12 месеци, од 70,9 % во 2009 година, на 65,2 % во 2010 година. Благо се зголемил процентот на редовните дарувачи, за 1,2 процентни поени и процентот на потенцијалните, за 4,8 процентни поени. Социодемографските карактеристики имаат влијание на дарувањето на граѓаните. Процентот на оние кои дарувале расте од пониската (42,2 %), кон високата класа (91,7 %) и со степенот на образование од оние со незавршено основно (27,3 %), до оние со вишо или високо образование (70,8 %). Ова може да се забележи во однос на месечните примања во домаќинствата, расте дарувањето од оние со примања меѓу 1.500 и 3.000 (51,3 %), до оние со над 24.000 (78,2 %). Исклучок се оние со најниски примања, до 1.500 МКД, каде дарувањето изнесува 72,7 %. Гледано по дејности, вработените во јавниот сектор даруваат најмногу (73,3 %), а земјоделците (55,6 %) најмалку. Симпатизерите на ДПА (84,7 %) и ДУИ (76,1 %) даруваат повеќе од симпатизерите на СДСМ (62,5 %) и ВМРО-ДПМНЕ (61,8 %). Во поглед на местото на живеење, жителите на источниот регион даруваат најмногу (74,5 %), а оние кои живеат во југоисточниот (42,6 %), најмалку.

Графикон VII 1. Давање добротворни прилози во изминатите 12 месеци

МОТИВАЦИЈА

Причините за дарување, или мотивацијата, во ова истражување беа проверувани низ посебни прашања, за разлика од претходното истражување кога испитаниците можеа да одберат еден од одговорите во рамките на единственото прашање за мотивација во дарувањето. На тоа може да се должи порастот во сите одговори во однос на истражувањето во 2009 година. Мнозинство од испитаниците даруваат заради морална одговорност, односно затоа што сметаат дека луѓето треба да се поддржуваат меѓу себе. За 12,1 процентен поен е зголемен бројот на оние кои тоа го навеле како мотивација за дарување. Тој број расте од оние од пониската класа (39,4 %), кон оние од високата класа (91,7 %) и од оние со незавршено основно (22,7 %), кон оние со вишо или високо образование (67,1 %). Повеќе од просекот, ова го навеле како мотив оние со примања над 24.000 МКД (74,8 %), симпатизерите на ДПА (83,1 %) и жителите на источниот регион (74,5 %).

Малцинство од испитаниците се одлучиле за другите мотиви на дарување. Од **сожалување** даруваат 49,2 %. Може да се забележи раст на сожалувањето во зависност од возраста на испитаниците, од 45,7 % кај оние меѓу 18 и 29 години, до 54 % кај оние над 65 години и во зависност од образованието од 9,1 % кај оние со незавршено основно, до 52,4 % кај оние со вишо или високо образование. Почесто овој мотив го одбрале и оние од високата класа (70,8 %), вработените во јавниот сектор (57,2 %) и пензионерите (57 %), жителите на Скопје (57,7 %), оние со примања до 1.500 МКД (66,7 %) и жителите на источниот (70,6 %), вардарскиот (64,3 %) и пелагонискиот (61,6 %) регион. Разликите постојат и помеѓу етничките Македонци (53,6 %) и етничките Албанци (35,5 %), како и кај православните (54,5 %) и оние со исламска вероисповед (38 %). Меѓу симпатизерите на политичките партии, овој мотив е најниско рангиран кај оние на ДПА (39 %).

Својата мотивација за дарување (40,8 %) од испитаниците ја опишуваат како **интерес на општеството**. И овде може да се забележи влијанието на образованието, процентот расте од оние со незавршено основно (18,2 %), кон оние со вишо или високо образование (45,1 %). За етничките Албанци ова била поголема мотивација за дарување, отколку, како што видовме погоре, сожалувањето. За мнозинство од нив (50,6 %), ова е мотивот за дарување, наспроти 36,9 % од етничките Македонци. Ваква разлика се забележува и меѓу припадниците на исламската религија (50 %) и оние на православно христијанство (36,3 %). Разлика може да се забележи ни меѓу симпатизерите на ДПА (54,2 %) и ДУИ (53,7 %) од една страна и оние на ВМРО-ДПМНЕ (37,4 %) и на СДСМ (34 %) од друга страна. Во поглед на местото на живеење, овој мотив најчесто ги води оние од источниот (69,6 %) и оние од вардарскиот (58,6 %) регион.

Графикон VII 2. Мотивација

Имам и можам да дадам како мотив ги води 29,6 % од испитаниците. Се зголемува бројот на позитивните одговори од пониската (16,3 %), кон високата (58,3 %) класа и од оние со незавршено основно (0 %), кон оние со вишо или високо образование (35,1 %). Почесто од просекот ова го одбираат како мотив оние со примања над 24.000 МКД (41,2 %) и жителите на источниот регион (42,2 %). Иако малцинство, 22,6 % од граѓаните даруваат затоа што сакаат **да направат нешто за возврат**. Нема значајни социодемографски отстапувања од просечната вредност освен кај земјоделците (40,7 %) и жителите на источниот (51 %), вардарскиот и североисточниот (40 %) регион. Образованието и овде игра улога во одговорите, па позитивните одговори растат од 4,5 % кај оние со незавршено основно, до 24,5 % кај оние со вишо или високо образование.

Затоа што **им било непријатно да одбијат**, дарувале 22,2 % од испитаниците. Повисоки се процентите кај земјоделците (33,3 %) и домаќинките (32,3 %), припадниците на високата класа (45,8 %), оние со месечни примања до 1.500 МКД (56,1 %), симпатизерите на ДУИ (35,8 %) и жителите на пелагонскиот (35,7 %) и источниот (31,4 %) регион. Мало малцинство од испитаниците (10,9 %) **даруваат за да се ослободат од оние што упорно бараат**. Ваквиот одговор почесто се наоѓа кај земјоделците (22,2 %), оние со примања до 1.500 МКД (21,2 %), симпатизерите на ДПА (20,3 %) и жителите на источниот регион (23,5 %). И последниот проверуван мотив, заради сопствен интерес, има најмала поддршка во одговорите, 4,2 %. Повеќе од просекот, позитивно одговориле земјоделците (14,8 %) и симпатизерите на ДПА (15,3 %).

Причините за недарување, кај оние 34,9 % од испитаници кои не дарувале во претходните 12 месеци, се неколку. Најчесто избирани се сакам, но не знам како (13,1 %) и секој треба да се грижи за самиот себе (13 %). Речиси и да нема социодемографски разлики за неинформираноста како се дарува. Отскокнуваат само оние од пониската класа (20,2 %), оние чии месечни примања се меѓу 4.000 и 5.000 МКД (21,7 %) и жителите на југоисточниот регион (24,5 %). Кај втората причина, може да се забележи влијанието на образованието на одговорите, па процентот на оние што сметаат дека секој треба да се грижи за себе расте од 10,7 % кај оние во вишо или високо образование, до 36,4 % кај оние со незавршено основно. Ваков раст се забележува и во класите, и тоа од 0 % во високата класа, до 26,9 % кај оние од пониската класа. Повеќе од просекот овој став е потенциран и кај оние со месечни примања меѓу 3.000 и 4.000 МКД.

Графикон VII 3. Причини за недавање добротворни прилози

Не веруваат во успех 11,2 % од испитаниците и затоа не даруваат. Понедоверливи се оние од пониската класа, процентот паѓа од нив (22,1 %), кон оние од високата класа 0 %. Понедоверливи во успехот се и оние со незавршено основно (31,8 %), а довербата расте кон оние со вишо или високо образование (9,4 %). Според местото на живеење, помалку во успехот на добротворните прилози веруваат жителите на југоисточниот регион (21,3 %). Незначително малцинство (9,2 %) се сомневаат во злоупотреба на добротворните прилози. Нема значајни отстапувања од просекот кои би се должеле на социодемографските карактеристики на испитаниците. Сличен процент (9,1 %) не даруваат затоа што немаат доволно ни за себе. Овде може да се забележи влијание на образованието врз одговорите. Позитивните одговори се зголемуваат од 5,3 % кај оние со вишо или високо, до 27,3 % кај оние со незавршено основно образование. Се зголемуваат и од високата (0 %), кон пониската (20,2 %) класа. Поизразени се овие одговори и кај оние со месечни примања меѓу 4.000 и 5.000 МКД (17 %), односно оние меѓу 3.000 и 4.000 МКД (18,4 %) и жителите на југоисточниот регион (18,1 %).

ЦЕЛИ НА ДОБРОТВОРНИТЕ ПРИЛОЗИ

Граѓаните најчесто дарувале за здравје и помош на болни (20,6 %). Оваа цел е во благ пораст во однос на истражувањето од 2009 година кога дарувале 18,3 %. Хуманитарните цели и дарувањето за сиромашните е во благо опаѓање во однос на 2009 години за 4,1 односно за 2,8 процентни поени. Етничките Македонци (24,7 %) и православните (25 %) повеќе даруваат за лекување, а етничките Албанци (24,7 %) и припадниците на исламот (19,9 %) за хуманитарна помош. Гледано од аспект на работниот статус, еве какви се приоритетите: вработените во јавниот сектор најчесто даруваат за лекување (25,7 %), како и тие од приватниот сектор (22,9 %), земјоделците за црква или џамија (14,8 %), а студентите за хуманитарна помош (22 %), како и домаќинките (20 %). На невработените (16 %) и пензионерите (25 %) приоритет им е лекувањето. За лекување најмногу се дарува во скопскиот (31,5 %), а за хуманитарни цели во североисточниот (26,7 %) регион.

Графикон VII 4. Цел на дарувањето во 2010 г.

На прашањето што им е приоритетно за дарување, ниту едно поле нема мнозинска поддршка од испитаниците. Најчесто избиранио е здравјето и здравството, а потоа следуваат хуманитарната поддршка, лицата со посебни потреби итн. Возраста има влијание кај дарувањето за цркви и верски заедници. Поддршката расте од 7,4 % кај оние од 18 до 29 години, до 15 % кај оние над 65 години. Ова може да се забележи и кај здравјето и здравството, линијата на раст е слична, од 13,4 %, до 20,4 %.

Трите приоритети на етничките Македонци, според изјаснувањето на испитаниците, се: здравје и здравство (21,5 %), хуманитарна помош (11,7 %) и цркви и верски заедници (11,1 %). Кај етничките Албанци тоа се: цркви и верски заедници (15,8 %), деца, млади и студенти (14,7 %) и лица со посебни потреби (10 %). Здравјето и здравството се најприоритетни полиња за секој од проверуваните работни статуси, освен за земјоделците и домаќинките на кои црквите и верските заедници им се поприоритетни. Оние кои себеси се опишуваат како висока класа, за најприоритетно го сметаат здравјето и здравството и децата, младите и студентите (29,2 %), а оние од пониската класа, црквите и верските заедници (17,3 %). Здравјето и здравството е најприоритетно за оние со средно (17,4 %) и оние со вишо или високо образование (18,8 %), а црквите и верските заедници за оние со завршено основно (17,9 %) и оние со незавршено основно (13,6 %). Од аспект на месечни примања, повеќето групи приоритет му даваат на здравјето и здравството со исклучок на оние со примања до 1.500 (31,8 %) и тие меѓу 3.000 и 4.000 МКД (14,9 %) за кои приоритет имаат црквите и верските заедници и оние со примања меѓу 1.500 и 3.000 МКД (17,6 %) и оние меѓу 15.000 и 24.000 МКД (19,1 %) за кои приоритет е хуманитарната помош. Приоритет за симпатизерите на ВМРО-ДПМНЕ (22,6 %) и на СДСМ (16,7 %) е здравјето и здравството, на ДУИ (22,4 %) се црквите и верските заедници, а на ДПА (22 %) децата, младите и студентите. Жителите на источниот (36,3 %), скопскиот (24,7 %) и југоисточниот (24,5 %) регион за приоритетно го сметаат здравјето и здравството, оние на вардарскиот (45 %) хуманитарната помош, на пелагонискиот (33 %) црквите и верските заедници, на североисточниот (17,8 %) децата, младите и студентите, а на полошкиот (16,1 %) лицата со посебни потреби.

Табела VII 1. Приоритетни полиња за дарување

Поле	2010	2009
Здравје и здравство	17,5 %	18,3 %
Социјална грижа (хуманитарни)	14,9 %	22,9 %
Лица со посебни потреби	12,4 %	6,3 %
Цркви и верски заедници	11,5 %	18,5 %
Деца, млади и студенти	10,0 %	7,1 %
Животна средина и природа	1,9 %	1,5 %
Демократија, човекови права и владеење на правото, антикорупција	1,8 %	2,2 %
Култура, уметност и образование	1,5 %	1,1 %
Политички партии	1,3 %	0,9 %
Жени и родови прашања	1,2 %	1,3 %
Рурален развој	1,1 %	0,9 %
Спорт, хоби и рекреација	1,1 %	1,1 %
Професионални (струкови) организации	0,3 %	0,1 %
Синдикати	0,1 %	0,1 %

Во опаѓање се нивоата за дарување кои се најблиски до испитаниците. Дарувањето локално, во месната заедница, како приоритетно ниво е за 17,5 % од испитаниците и тоа е пад за 15 процентни поени во однос на истражувањето во 2009 година. За 9 процентни поени е во пад општината како приоритетно ниво на дарување.

Графикон VII 5. Приоритетни нивоа на дарување

Праволиниски расте интересот за националното ниво како приоритетно од оние од пониската класа (7,7 %), кон оние од високата класа (25 %), како и од оние со незавршено основно (9,1 %), кон оние со вишо или високо образование (19,7 %). Според местото на живеење, се забележува раст на нивото во зависност од големината на местото на живеење. Оние кои живеат во

руралните средини (23,6 %), оние од урбаните средини (30,5 %), општината, а оние кои живеат во Скопје (32,9 %), националното ниво. За симпатизерите на ДУИ (37,3 %) и ДПА (33,9 %) најприоритетно ниво е општинското. Што се однесува до регионите, локалното ниво е најприоритетно за жителите на полошкиот (27,8 %), општинското за жителите на североисточниот (38,9 %), вардарскиот (34,3 %), пелагонискиот (33,9 %) и источниот (33,3 %), а националното за скопскиот (31,5 %) регион.

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Опаднал бројот на оние кои дарувале во последните 12 месеци од 70,9 % во 2009 година, на 65,2 % во 2010 година

На дарувањето влијаат образованието, перцепцијата на граѓаните за тоа на која класа ѝ припаѓаат и месечните примања во домаќинството. Процентот расте од оние со незавршено основно (27,3 %), до оние со вишо или високо образование (70,8 %), од пониската (42,2 %), кон високата класа (91,7 %) и од оние со примања меѓу 1.500 и 3.000 (51,3 %), до оние со над 24.000 (78,2 %). Кај месечните примања исклучок се најниски примања, до 1.500 МКД, каде дарувањето изнесува 72,7 %.

2. Мотивот за дарување најчесто е солидарноста

Солидарноста како мотив е зголемена во однос на претходното истражување во 2009 година за 12,1 процентен поен. Влијанието на образованието и на класите може да се забележи и овде. Бројот на вака мотивираните граѓани расте од оние со незавршено основно (22,7 %), кон оние со вишо или високо образование (67,1 %) и од оние од пониската класа (39,4 %), кон оние од високата класа (91,7 %).

3. Приоритет за дарување е здравјето и здравството

Освен што во претходните 12 месеци најмногу дарувале за здравје и помош на болни (20,6 %), најголем број од испитаниците здравјето и здравството го навеле и како приоритетно поле за дарување (17,5 %). Возраста влијае на дарувањето за ова приоритетно поле, кое расте од 7,4 % кај оние од 18 до 29 години, до 15 % кај оние над 65 години. На второ место се хуманитарните цели со 14,2 % во претходната година и 14,9 % како приоритетно поле за дарување. Демократијата, човековите права и владеењето на правото, антикорупцијата (1,8 %) и културата, уметноста и образованието (1,5 %) се сè уште на дното на листа на приоритети кај граѓаните.

4. Општината ѝ го зема приматот на месната заедница како приоритетно ниво на дарување

Иако и двете нивоа се во опаѓање, заради опаѓањето на дарувањето во 2010 година, оваа година има јасна разлика меѓу општината (23,1 %) и месната заедница (17,5 %) како приоритетни нивоа на дарување. Националното ниво се одржува во истите рамки како во 2009 година. Образованието, припадноста на одредени класи и местото на живеење влијаат на одговорите. Интересот на националното ниво расте од 9,1 % кај оние со незавршено основно, до 19,7 % за оние со вишо или високо образование или од 7,7 % кај оние од пониската класа, до 25 % кај оние од високата класа. Приоритетните нивоа се соодветни на големината на местото на живеење. Локалното е приоритет за оние кои живеат во руралните средини (23,6 %), општинското за оние од урбаните средини (30,5 %), а националното за оние кои живеат во Скопје (32,9 %).

VIII ОДГОВОРНОСТ КОН ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Одговорноста кон животната средина од страна на државата, претпријатијата и граѓаните станува сè поприсутно прашање во светот, но и во македонската јавност. Одговорноста на граѓаните кон животната средина беше за првпат мерена во 2009 г. и покрај другите аспекти, ги опфаќа и законската и моралната одговорност на граѓаните кон животната средина. Во таа насока, во рамките на ова истражување на граѓаните им беа поставени девет прашања за нивните ставови за заштита и зачувување на животната средина. Прашањата се однесуваа на некои од стандардите за заштита на животната средина, мерките за заштита на воздухот и природата, како и за управување со цврстиот отпад.

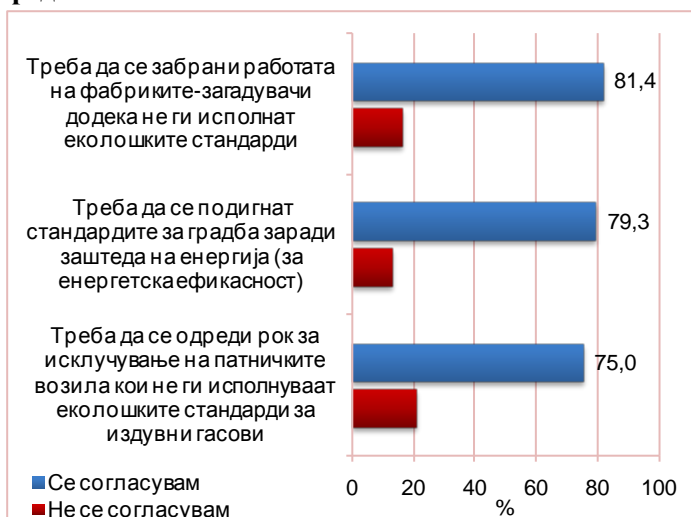
Граѓаните се согласуваат дека имаат одговорност за зачувувањето на животната средина (92,4 %). Последователно, мнозинство (од 89,5 % до 52,8 %) граѓани се согласуваат со сите мерки и активности за кои беа прашани. Највисока согласност се дава за строги/високи казни за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа и на диви депонии (89,5 %), а најниска согласност за зголемување на даноците заради спречување на загадувањето (52,8 %).

Графикон VIII 1. Согласност за зголемување на даноците, доколку средствата се искористат за спречување на загадувањето на животната средина

Во однос на ова прашање се јавуваат помали разлики во нивото на согласност во зависност од етничката припадност, и поголеми во зависност од нивото на образование, регионот, работниот статус и самоперцепцијата за социјалниот статус.

Графикон VIII 2. Согласност за воведување или зголемување стандарди за заштита на животната средина

Една од мерките со кои граѓаните најмногу се согласуваат (81,4 %) е забраната за работата на фабриките-загадувачи, додека не ги исполнат еколошките стандарди.

За слична мерка, овој пат за воведување рок за исклучување на патничките возила додека не ги исполнат еколошките стандарди граѓаните помалку се согласуваат (75 %).

Големо мнозинство од граѓаните се согласува и со подигнувањето на стандардите за градба заради заштеда на енергијата (79,3 %).

Профилот на граѓаните кои се согласуваат со воведување или зголемување на стандардите за заштита на животната средина е релативно хомоген. Карактеристиките кои имаат позначително влијание на ставовите се нивото на образование и регионот, како и работниот статус и самоперцепцијата за социјалниот статус. Домаќинките и земјоделците изразуваат значително помала согласност за трите мерки од останатите граѓани. Согласноста се зголемува како што се зголемува нивото на образование и социјалниот статус. Најголеми се разликите во однос на воведувањето рок за исклучување на патничките возила кои не ги исполнуваат еколошките стандарди.

Табела VIII 1. Влијание на нивото на образованието врз согласноста за одредени мерки за заштита на животната средина

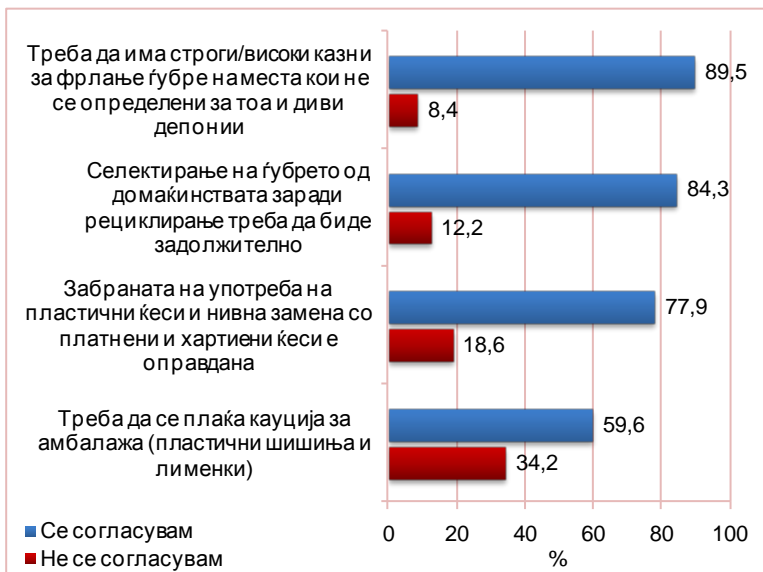
Образование	Незавршено основно	Основно	Средно	Вишо и високо	Вкупно
Забрана на работата на фабриките кои загадуваат	59,1 %	76,3 %	79,6 %	88,7 %	81,4 %
Подигнување стандарди за енергетска ефикасност	54,5 %	70,5 %	79,4 %	85,3 %	79,3 %
Исклучување на патничките возила	36,4 %	72,4 %	74,0 %	80,9 %	75,0 %

Регионот во кој живеат граѓаните има влијание врз сите ставови за исполнување на стандарди за заштита на животната средина. Во некои региони е поизразена високата согласност за некоја од мерките. Така во вардарскиот регион 98,6 % од граѓаните се согласуваат со забрана за работата на фабриките-загадувачи (од кои 87,1 % потполно се согласуваат) и нема граѓанин кој воопшто не се согласува со оваа мерка. Воедно ова е највисоката согласност којашто е дадена за која било од мерките од која било социо-демографска група. Согласноста на граѓаните кои живеат во Скопје и во скопскиот регион е повисока од согласноста на најголемиот дел од останатите за сите мерки. Исто така и поддршката од вардарскиот регион е над согласноста на национално ниво за сите три мерки.

Табела VIII 2. Влијание на регионот врз согласноста за одредени мерки за заштита на животната средина

Регион	Скопски	Југо-источен	Источен	Северо-источен	Вардарски	Југо-западен	Полошки	Пелагониски	Вкупно
Забрана на работата на фабриките кои загадуваат	88,0	55,3	84,1	80,0	98,6	75,5	76,7	76,8	81,4
Подигнување стандарди за енергетска ефикасност	89,6	67,0	91,2	60,0	88,6	80,9	66,1	80,4	79,3
Исклучување на патничките возила	84,4	56,4	81,4	58,9	82,9	71,3	72,8	74,1	75,0

Граѓаните беа прашани и за конкретни мерки и активности кои се однесуваат на управување со цврстиот отпад, како што се: задолжителното селектирање на ѓубрето од домаќинствата заради негово рециклирање, строгите/високите казни за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа, забраната на употреба на пластични ќеси и нивна замена со платнени и хартиени и плаќањето кауција за амбалажа.

Графикон VIII 3. Согласност со мерките за заштита на животната средина од загадување со цврст отпад

Граѓаните најмногу се согласуваат со високите казни за фрлање ѓубре на места кои не се предвидени за тоа (89,5 %), а најмалку согласуваат (59,6 %) со плаќањето кауција за амбалажа, слично како и во 2009 г.

Мерката со која граѓаните најмногу се согласуваат, строги/високи казни за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа, ужива и најхомогена поддршка. Овде влијание има само нивото на образование, слично како и за останатите мерки, согласноста расте со нивото на образование. Така, за оваа мерка согласност даваат 63,6 % од граѓаните со незавршено основно, 84,0 % од оние со основно, 88,8 % од граѓаните со средно и 95,3 % од тие со вишо/високо образование.

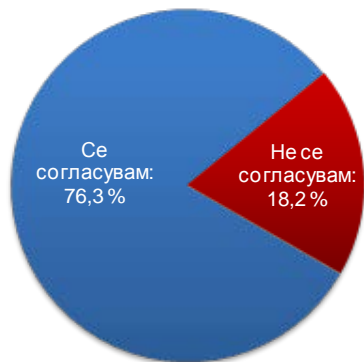
Најголемиот дел од социо-демографските карактеристики, а пред сè полот немаат влијание врз ставовите во однос на мерките за спречување на загадувањето со цврст отпад.

Но, како и за претходните, така и за овие мерки, регионот, образованието и делумно работниот статус и самоперцепцијата на социјалниот статус имаат влијание врз ставовите на граѓаните. Единствено во однос на социјалниот статус има промена, односно граѓаните кои сметаат дека припаѓаат на високата и на ниската класа, помалку се согласуваат со мерките од оние кои сметаат дека припаѓаат на повисоката или пониската средна или работничката класа. Согласноста со мерките расте со нивото на образование, а највидливо е влијанието кај плаќањето кауција за амбалажа од потешко разградлив материјал (незавршено основно: 27,3 %; основно: 50,0 %; средно: 60,4 %; вишо/високо: 65,2 %). Домаќинките и земјоделците помалку се согласуваат со мерките од останатите граѓани. Во регионите согласноста варира во зависност од мерката, така за некои мерки некои региони даваат многу висока поддршка, а за некои пониска од останатите. Најинтересен од овој аспект е источниот регион, каде граѓаните даваат највисока согласност споредбено со останатите региони за задолжителното селектирање и за рециклирањето на отпадот (92,2 %), а најниска за плаќањето кауција за амбалажа (34,3 %). Единствено скопскиот регион има повисока согласност од согласноста на национално ниво за сите четири мерки.

Табела VIII 3. Влијание на работниот статус врз оправдувањето одредени мерки за заштита на животната средина од загадување со цврст отпад

Регион	Скоп-ски	Југо-источен	Исто-чен	Северо-источен	Вардар-ски	Југо-западен	Полош-ки	Пелаго-ниски	Вкупно
Високи казни за фрлање ѓубре на диви депонии	92,2	85,1	81,2	83,3	90,0	89,4	87,2	92,9	89,5
Задолжително селектирање на отпадот и рециклирање	87,0	88,3	92,2	78,9	80,0	76,6	78,9	88,4	84,3
Забрана на пластични ќеси	80,2	87,2	85,3	81,1	75,7	68,1	75,0	68,8	77,9
Плаќање кауција за амбалажа	61,4	72,3	34,3	66,7	72,9	56,4	64,4	48,2	59,6

Графикон VIII 5. Согласност со забраната на ловот на диви животни

Големо мнозинство граѓани согласуваат и со забрана на ловот на дивите животни, кој влијае на намалувањето на биолошката разновидност.

Согласноста со забраната на ловот на диви животни е споделена кај најголем дел од различните групи граѓани. Единствено поголема разлика се јавува кај земјоделците (63,0 %) и граѓаните со основно (64,1 %) образование и што сметаат дека припаѓаат на пониската класа (61,5 %), како и кај граѓаните од источниот регион (65,7 %).

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Висока согласност за одговорност на граѓаните за зачувување на животната средина

Големо мнозинство граѓани (92,4 %) сметаат дека се одговорни за заштита на животната средина и даваат високата поддршка за мерките за заштита на животната средина.

2. Поддршка за стандардите и мерките за заштита на животната средина

Големо мнозинство граѓани се согласуваат дека треба: да се одреди рок за исклучување на патничките возила кои не ги исполнуваат стандардите за издувни гасови (75,0 %); да се забрани работата на фабриките-загадувачи, сè додека не ги исполнат еколошките стандарди (81,4 %); и, да се подигнат стандардите за градба заради заштеда на енергија (79,3 %).

Највисока согласност, споредбено и со сите останати мерки за кои беше прашано, има со забраната за работата на фабриките-загадувачи кај граѓаните од вардарскиот регион (98,6 %). Истовремено, нема граѓанин од овој регион кој воопшто не се согласува со забраната за работа на фабриките кои не ги исполнуваат еколошките стандарди.

3. Поддршка за рециклирање и справување со цврстиот отпад

Највисока (89,5 %) и најхомогена поддршка граѓаните даваат на строгите/високите казни за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа/диви депонии.

Големо мнозинство се согласува и со задолжителното селектирање на ѓубрето од домаќинствата заради рециклирање (84,3 %).

Големо мнозинство граѓани (77,9 %) даваат согласност и со забраната на употреба на пластичните ќеси и нивна замена со хартиени и платнени. Помала е поддршката на плаќањето кауција за амбалажа која ја загадува животната средина (на пр. пластични шишиња), но сепак мнозинство граѓани (59,6 %) се согласуваат и со оваа мерка.

4. За заштита на биолошката разновидност со согласност за забрана на ловот на диви животни

Мнозинство од граѓаните (76,3 %) се согласуваат да се забрани ловот на диви животни, кој влијае на намалувањето на биолошката разновидност, а понекогаш и на истребување одредени видови животни.

5. Нивото на образование, работниот статус и самоперцепцијата за социјалниот статус, како и регионот влијаат на согласноста со мерките за заштита на животната средина

Согласноста за мерките за заштита и зачувување на животната средина расте со нивото на образование. За најголем дел од мерките граѓаните со повисоко образование и кои сметаат дека припаѓаат на повисоките социјални класи даваат повисока согласност. Согласноста со мерките варира во регионите. Може да се издвои скопскиот регион каде граѓаните скоро за сите мерки даваат повисока согласност од онаа на национално ниво. Во останатите региони за различни мерки и согласноста е различна.

Прилог. Прашалник

I. Одговорност за општествените прашања (општо)

П1. Некои луѓе чувствуваат дека имаат потполно слободен избор и контрола врз своите животи, а други луѓе чувствуваат дека она што го прават, нема никакво вистинско влијание врз она што им се случува. На скалата од 1 до 10, ве молам проценете колку слобода на избор и контрола мислите дека имате над својот живот?

Имам контрола над својот живот	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Немам контрола над својот живот
--------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---------------------------------

П2. Кој е најодговорен за решавање на потребите во општеството?

- 1 - Државата
- 2 - Приватниот (бизнис) сектор
- 3 - Граѓаните (индивидуално и/или организирано во граѓански организации)
- 4 - Одговорноста е заедничка/споделена
- 5 - Немам став
- 6 - Не знам (спонтано) / Без одговор (спонтано)

П3. На оваа картичка гледате повеќе спротивни ставови за различни општествени прашања. Како вие би ги одредиле своите ставови на оваа скала? Кој од двата става ви е поблизок?

Луѓето треба да преземат повеќе одговорност за грижата за самите себе.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Државата треба да преземе поголема одговорност за да го има секој она што му е потребно.
Државата треба да им даде повеќе слобода на претпријатијата.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Државата треба поефективно да ги контролира претпријатијата.
Треба да се зголеми приватната сопственост на претпријатијата.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Треба да се зголеми државната сопственост на претпријатијата.

П4. Со кој од наведените ставови за решавање на општествените потреби се согласувате?

- 1 - Социјална и хуманитарна помош за групите во потреба
- 2 - Нов развој, оспособување на граѓаните и вработување
- 3 - Барање одговорност од државата и влијание на јавните (државни) политики
- 4 - Не знам (спонтано) / Без одговор (спонтано)

П5. Ве молам за секоја од следните изјави кажете ми дали се согласувате?

	Не се согласувам	Се согласувам	НЗ	БО
Граѓаните имаат одговорност да ги почитуваат законите, вклучително и обврските кои произлегуваат од нив.				
Граѓаните имаат одговорност да учествуваат во политички непартиски активности (петиции, бојкот, протест, писмо до весник).				
Граѓаните имаат одговорност да учествуваат волонтерски во активности на заедницата.				
Граѓаните имаат одговорност да учествуваат во активностите на организациите на граѓанското општество (граѓански организации, синдикати и цркви и верски заедници).				
Граѓаните имаат одговорност да даруваат (даваат добротворни прилози).				
Граѓаните имаат одговорност да ја зачуваат животната средина.				

II Јавен дух

П6. Ве молам, за секоја од следниве активности, кажете во колкав степен мислите дека е оправдана или неоправдана, користејќи ја понудената скала од 1 до 10.

	Никогаш					Секогаш				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да барате бенефиции од државата за кои немате право.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да мамите за данок ако имате шанса за тоа.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да плаќате во готово за услуги (молерисување, чистење, поправки и сл.) за да ги избегнете даноците.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да примите или дадете мито за работа што (ви) е обврска.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да избегнувате да плаќате јавен превоз.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да не плаќате за комуналните услуги (вода, губретарина и сл.).	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да пушите на законски забрането место.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да возите под дејство на алкохол.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Да фрлате гребре на места кои не се определени за тоа.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

П7. Колкумина од сограѓаните (граѓаните на Република Македонија) го прават следново?

	Скоро сите	Многу	Малку-мина	Скоро никој	НЗ	БО
Бараат бенефиции од државата за кои немаат право.						
Мамат за данок ако имаат можност за тоа.						
Примаат/даваат мито за работа што (им) е обврска.						
Не ги плаќаат комуналните услуги (вода, губретарина и сл.).						
Пушат на законски забранети места.						
Фрлаат губре на места кои не се определени за тоа						

П8. Ве молам да ми го кажете вашето мислење за секоја од следниве изјави.

	Потполно се согласувам	Делумно се согласувам	Ниту се, ниту не се согласувам	Делумно не се согласувам	Воопшто не се соглас.	НЗ	БО
Ако некој има информација која ќе помогне во спроведување/задоволување на правдата, дали тој/таа треба да ја каже информацијата на властите?							
Луѓето треба да се држат до своите работи и да не се занимаваат премногу со тоа што зборуваат или прават другите.							

III. Ниво на социјализација

П9. Ќе ве прашам колку време најчесто трошите за определени работи. За секоја активност, Ве молам кажете ми дали ја правите неделно/приближно секоја седмица, еднаш до два пати во месецот, само неколку пати во годината или воопшто не ја правите?

	Најмалку еднаш неделно	1-2 пати месечно	Неколку пати во годината	Воопшто не поминувам	НЗ	БО
Колку често сте со вашето потесно и/или пошироко семејство, со исклучок на она со кое живеете?						
Колку често поминувате време со пријателите?						
Колку често се дружите со колегите од работа или структурата, надвор од работното време?						
Колку често одите во вашата црква, џамија или друг храм?						
Колку често се дружите со луѓе во спортски клубови, рекреативни или хоби организации, танцови школи и сл.?						

IV. Учество во непартиски политички активности

П10. Следните прашања се однесуваат на разни форми на политичка непартиска активност. Ве молам кажете ми дали сте учествувале, дали би учествувале или никогаш не би учествувале во секоја од нив.

	Да, сум учествувал во последните 5 г.	Не, но би учествувал	Никогаш не би учествувал	НЗ	БО
Сте потпишале петиција.					
Сте учествувале во мирен протест (демонстрација, митинг).					
Придружено на бојкот (некупување одредени производи, неплаќање сметки).					
Блокирање патишта и објекти (згради, фабрики, институции).					
Сте користеле граѓански дневник.					
Друго (наведи) _____.					

V. Доброволна активност во заедницата

П11. Дали сте учествувале во изминативе 12 месеци во доброволни акции (состаноци на кои се разговарало за проблемите во вашата општина, чистење улици и сл.) во вашата заедница?

1 – Да, сум учествувал 2 – Не, не сум учествувал 3 - Немало доброволна акција
 Не знам (спонтано) Без одговор (спонтано)

П12. Ако сте учествувале, колку време годишно употребувате за овие активности? Ве молиме дајте процена на бројот на часови: _____ часа

Не знам (спонтано) Без одговор (спонтано)

VI. Учество и активност на граѓаните во организациите на граѓанското општество

П13. Сега ќе прочитам неколку облици на здружување на граѓаните. Ве молиме за секој од нив да ни кажете дали сте активен или неактивен член.

	Активен член	Неактивен член	Не членувам	НЗ	БО
Цркви и верски организации					
Синдикати					
Политички партии					
Граѓански организации (невладини, здруженија на граѓани)					

П14. Доколку членувате во некој од горенаведените облици на здружување, дали плаќате членарина?

0 – Не 1 – Да 2 – Не членувам Не знам (спонтано) / Без одговор (спонтано)

П15. Сега ќе прочитам листа на граѓански организации од различни сектори. За секоја од нив, дали може да ми кажете дали сте член и ако сте, дали сте активен или неактивен член.

	Активен член	Неактивен член	Не членувам	НЗ	БО
Организации за демократија, човекови права и владеење на правото					
Организации за деца, млади и студенти					
Организации за жени и родови прашања					
Организации за животна средина и природа (еколошки орган.)					
Организации за здравје и здравство					
Организации за лица со хендикеп					
Организации за рурален развој					
Социјални и хуманитарни организации					
Организации за спорт, хоби и рекреација					
Организации за култура и образование					
Професионални (струкови) организации					
Организации на потрошувачи					

П16. Доколку членувате во некоја од горенаведените граѓански организации, дали плаќате членарина?

0 – Не 1 – Да 2 - Не членувам Не знам (спонтано) / Без одговор (спонтано)

П17. За кои два од облиците на здружување доброволно (без надоместок, волонтерски) сте работеле?

1 - Цркви и верски заедници 2 – Синдикати 3 - Политички партии
4 - Граѓански организации (здруженија на граѓани) 5 - Не сум работел доброволно

П18. Ве молиме кажете ни за кои две (2) од наведените граѓански организации доброволно сте работеле?

- 1 - Организации за демократија, човекови права и владеење на правото (антикорупција)
- 2 - Организации за деца, млади и студенти
- 3 - Организации за жени и родови прашања
- 4 - Организации за животна средина и природа (еколошки организации)
- 5 - Организации за здравје и здравство
- 6 - Организации за лица со хендикеп
- 7 - Организации за рурален развој
- 8 - Социјални и хуманитарни организации
- 9 - Организации за спорт, хоби и рекреација
- 10 - Организации за култура и образование
- 11 - Струкови организации
- 12 - Организации на потрошувачи
- 13 - Не сум работел доброволно

П19. Ако сте работеле доброволно, колку часови месечно сте волонтирале во овие организации? Ве молиме дајте процена на бројот на часови: _____ часа

П20. Ако сегашниов период го споредите со периодот пред 2007 г., дали во овие организации сега учествувате:

1 – Повеќе 2 - Речиси исто 3 – Помалку 4 – Не припаѓам на ниедна

П21. Зошто овие организации ви се важни?

- 1 - Зашто ѝ помагаат на мојата заедница
- 2 - Зашто нивната мисија е во согласност со она во што верувам
- 3 - Зашто обезбедувам дополнителни приходи и други лични добивки од организацијата
- 4 - Заради можноста за социјализација (да запознавам нови луѓе, да се дружам и сл.)
- 5 - Заради можноста за личен развој (стекнување нови знаења и искуства)
- 6 - Заради можноста за стекнување углед и почит во општеството
- 7 - Не припаѓам на ниедна

VII. Добротворство

Ставови и мотиви

П22. Дали сте дарувале (пари или добра) во добротворни цели во последните 12 месеци?

- 1 - Да, редовно, скоро секој месец и за секоја акција 2 - Да, неколку пати
3 - Не, но би дал 4 - Не, не би дал

П23. Зошто дарувате (давате добротворни прилози)?

	Не	Да	НЗ	БО
Заради морална одговорност, луѓето треба да се поддржуваат меѓу себе				
Затоа што тоа е во интерес на општеството				
Зашто сочувствувам со нив, од сожалување				
За да на направам нешто за возврат/им возвратам				
Затоа што имам доволно и можам да давам				
Ми беше непријатно да одбијам				
За да се ослободам од тие кои упорно бараа				
Заради сопствен интерес				
Друго				
Не сум дал				

П24. Доколку не дарувате, зошто?

	Не	Да	НЗ	БО
Секој треба да се грижи за самиот себе				
Немам ни за мене доволно (мене ми е потребна помош)				
Не сум информиран како се употребуваат средствата, не верувам во употребата, се сомневам во злоупотреба				
Не верувам дека ќе има успех/резултат				
Сакам, но не знам како				
Друго				
Дарувам				

Цели и целни групи

П25. Доколку сте дарувале во последните 12 месеци, за која цел најчесто сте дарувале? (доброволно набројување) _____ 0 - Не дарувам

П26. Доколку дарувате, за кои две цели го правите тоа?

	Поле	Опис
1	Цркви и верски заедници	Изградба на верски објекти и унапредување на верата
2	Демократија, човекови права и владеење на правото, антикорупција	Почитувањето и спроведувањето на законите, барање одговорност од државата, слободни и фер избори, трговија со луѓе, антикорупција
3	Деца, млади и студенти	Права на детето, младински прашања, средношколци, студенти
4	Жени и родови прашања	Права на жената, родова еднаквост и сл.
5	Животна средина и природа	Заштита на животната средина, зачувување на природата, заштита на животните, одржлив развој, здрава храна, вода, шуми итн.
6	Здравје и здравство	Здравје, превенција од болести, лекари и сл.
7	Култура, уметност и образование	Култура, уметност, културно-уметнички друштва, филм, музика, театар и сл.
8	Лица со посебни потреби	Заштита на правата и обезбедување подобри животни услови за лицата со посебни потреби
9	Рурален развој	Земјоделство, развој на селото, инфраструктура, водоводи, канализација и сл.
10	Социјална грижа (хуманитарни)	Самохрани родители, делење помош, грижа за деца без родители, заштита и грижа на маргинализирани групи, бездомници итн.
11	Спорт, хоби и рекреација	Фудбал, бокс, велосипедисти, ловци, риболовци, клубови за собирање марки, домашни миленици итн.
12	Струкови организации	Определена професија (струка): адвокати, новинари, стоматолози, лекари и сл.
13	Политички партии	Организираны групи граѓани кои се залагаат за учество во власта
14	Синдикати	Грижа за работниците, заштита на нивните права итн.
15	Друго - наведи	
	Не дарувам	

П27. (о88) Доколку дарувате, кое ниво ви е приоритетно за дарување?

- 1 - Локално во вашата месна заедница 2 - Во вашата општина или град
3 - За вашиот регион (во Македонија) 4 - Национално (на ниво на цела Македонија)
5 - Меѓународно (поддршка надвор од Македонија)

VIII. Одговорност кон животната средина**П28. Ве молам за секоја од следните изјави кажете ми дали се согласувате?**

	Потполно се согласувам	Делумно се согласувам	Делумно не се согласувам	Воопшто не се согласувам	НЗ	БО
Треба да се зголемат даноците (еколошка такса), доколку средствата прибрани на овој начин се искористат за спречување на загадувањето на животната средина						
Треба да се подигнат стандардите за градба заради заштеда на енергија (за енергетска ефикасност)?						
Треба да се одреди рок за исклучување на патничките возила кои не ги исполнуваат еколошките стандарди за издувни гасови?						
Треба да се забрани работата на фабриките-загадувачи додека не ги исполнат еколошките стандарди?						
Треба да има строги/високи казни за фрлање ѓубре на места кои не се определени за тоа и диви депонии						
Треба да се плаќа кауција за амбалажа (пластични шишиња и лименки)						
Забраната на употреба на пластични кеси и нивна замена со платнени и хартиени кеси (или од др. разградлив материјал) е оправдана						
Селектирањето на ѓубрето од домаќинствата заради рециклирање треба да биде задолжително						
Треба да се забрани лов на диви животни						

Прилог. Структура на примерокот

Примерокот опфати 1.050 испитаници. Популациската рамка на примерокот беше население постаро од 18 години, а критериуми за репрезентативност беа: пол, возраст, етничка припадност, место на живеење и региони.

Пол	%
Маж	50,3
Жена	49,7
Возраст	%
18-29 години	25,6
30-39 години	21,6
40-49 години	19,9
50-65 години	22,1
Над 65 години	10,8
Етничка припадност	%
Македонец/ка	63,2
Албанец/ка	24,7
Турчин/ка	4,0
Ром/ка	3,3
Србин/ка	1,6
Влав/инка	0,6
Бошњак/чка	1,2
Друго	1,3
Припадност на религија	%
Православна	66,6
Исламска	31,6
Католичка	0,2
Друга	0,3
Не припаѓам на ниедна религија/атеист	1,3
Религиозност	%
Религиозна личност	86,8
Нерелигиозна личност	10,6
Атеист	2,7
Работен статус	%
Вработен во јавен сектор	17,8
Вработен во приватен сектор	34,1
Земјоделец	2,6
Студент	8,7
Домаќинка	6,2
Невработен	18,5
Пензионер	12,2
Социјален статус (самоперцепција)	%
Висока класа	2,3
Повисока средна класа	22,8
Пониска средна класа	33,8
Работничка класа	31,2
Пониска класа	9,9
Образование	%
Незавршено основно	2,1
Основно	14,9
Средно	52,7
Вишо/ високо	30,4

Место на живеење	%
Рурално (село)	39,1
Урбано (град)	39,7
Скопје	21,1
Месечни приходи по член на домаќинство	%
до 1500 ден.	6,3
1500 - 3.000 ден.	7,0
3.001 - 4.000 ден.	8,3
4.001 - 5.000 ден.	10,1
5.001 - 6.500 ден.	9,9
6.501 - 8.000 ден.	11,5
8.001 - 11.000 ден.	12,3
11.001 - 15.000 ден.	12,3
15.001 - 24.000 ден.	11,0
Над 24.000 ден.	11,3
Политичка ориентација	%
Лева	5,6
2	4,2
3	4,7
4	3,5
5	12,8
6	4,4
7	4,3
8	5,7
9	4,3
Десна	9,0
Не знам	27,2
Без одговор	14,4
На која политичка партија сте симпатизер (спонтано)?	%
ВМРО-ДПМНЕ	21,9
СДСМ	13,7
ДУИ	6,4
ДПА	5,6
Нова демократија	2,0
Други	6,0
Не сум симпатизер на ниту една	44,4
Регион	%
Скопски	29,3
Југоисточен	9,0
Источен	9,7
Североисточен	8,6
Вардарски	6,7
Југозападен	9,0
Полошки	17,1
Пелагониски	10,7